[illegible]gs protokoll

[illegible]uitablag=

Hjorpens Sandsten[illegible]

161
1

hmm/s- 1.25

P. E. Mostveit

Love

for

Fjerpens bondevenforening,

vedtaget i mødet den 9de februar 1883.

Porsgrund.
Brødrene Dyrings bogtrykkeri.
1883.

År 1883

Den 20de februar afholdtes det første møde her i skolehuset på Tufte; hvor formanden for Bondeunionsforeningen, [illegible] lokalagets møde ved at læse op loven, [illegible] oplæste formandskabets [illegible] ligningsregler, hvilke vakter vi.

[illegible] til valg af formand i samtalelaget [illegible] b.

[illegible] lagter hen: M. Gorun med 14 stemmer [illegible] Simen Skogrimen 6 —

[illegible] ttedes man at afholde næste møde [illegible] på Gravlid ~~torsdag~~ nitkommende [illegible] 6 septem: atter til behandling [illegible] steglene.

[illegible] Peder L. Koppestad Anders Tufte

[illegible] 83 den 26 Febr. holdtes de bestemte [illegible] ns lids Bekjæt, hvori ligningsreg- [illegible] r. Samtalaforeningen samt ag- [illegible] gik samtlig Enstemmig, hvorpaa [illegible] sidste Gut svarede.

Mødte fremat. Peder E. Mostveit

M Gorun. J. Hoberg.

Aar 1883 den 20de Marts holdtes Møde i Tufte Skolehus, hvori 1. Ligningsreglerne behandledes; 2. Spørgsmaal om Kalkning af Jordbrugsland og om Indkjøb til Fælles. — Den Samtaleforening [illegible] næste Gang foreslaar, 1. Klemmen at Tagpap

161
1

hvm/5-1,25

§ 1.

Foreningens formaal er at samle medlemmerne til diskussion og samtale over emner, som vedkommer kommunale og politiske interesser, samt søge at fremme saadanne foranstaltninger, som maatte være bygden til nytte, og virke for udbredelsen af almennyttig oplysning. I politisk henseende vil den virke for statsforfatningens og lovenes udvikling i frisindet retning samt stræbe at opretholde storthingets anseelse som øvrighed og første statsmyndighed.

§ 2.

For at fremme dette sit formaal vil foreningen søge at oprette 2 samtalelag, et paa Ophaugen og et paa Udhaugen, hvori alle dens medlemmer har sæde og stemme. I samtalelagene optages dog ogsaa saadanne, som ikke hører med til bondevenforeningen.

§ 3.

Enhver hæderlig mand bosiddende i Gjerpen ikke under 20 aar kan blive medlem af foreningen

gjøres

Å.r 1883

Den 20 februar afholdtes det første møde [illegible] i skolehuset på Tuft[illegible] hvor formanden for Bondevenforeningen, [illegible]lagets møde med at læse op lovene, [illegible] ordnes oplæst formandskabets [illegible] ligningsregler, hvilke vedtoges [illegible].

[illegible] til valg af formand i samtalelaget [illegible].6.

[illegible] hvn: M. Gorum med 14 stemmer [illegible] — Simon Thorsrud — 6 —

[illegible] man at afholde næste møde [illegible] på Granlid [illegible] nærmeste

[illegible]. 6 eftern: atter til behandling [illegible] reglerne.

[illegible] Peder L. Koppestad Anders Tufte

[illegible]

[illegible] den 26 Febr. holdtes de bestemmelsesmøde Belofæt, hvori ligningsreglerne. Samtalelagsmænd Formænd og [illegible] Formænd skulde Torsdag, hvorpaa det [illegible].

Mødte samt. Peder E. Mostveit

M. Gorum. J. Hobæk.

Aar 1883 den 20 Marts holdtes Møde i Tuftes Skolehus, hvori 1. Ligningsreglerne behandledes; 2. Bygningsmaal om Valg til de Kirkekjørende Sider og om en Indkjørsel til Kirken. — Den Samtalelagsmand, der næste Gang forsvinder, skal sørge

161
1

eller blot af samtalelagene ved at indskrive sit navn i vedkommende forhandlingsprotokol eller skriftlig melde sig hos formanden. For at være medlem af bondevenforeningen maa man dog tillige være enig i dens formaal.

Yngre mænd har adgang til at overvære møderne, saavidt pladsen rækker til.

§ 4.

Skulde noget medlems forhold være saadant, at det antages at virke skadeligt paa den gode aand og orden inden foreningen, skal han udtræde, dersom det besluttes i et møde af bondevenforeningen, der i denne anledning sammenkaldes, hvilket skal ske, naar 10 af dens medlemmer fremsætter forslag derom. Til dette møde har den saaledes anklagede ikke adgang.

§ 5.

Samtalelagene holder regelmæssige møder i vintertiden, det på Udhaugen første tirsdag og det paa Ophaugen tredie tirsdag i hver maaned. Første tirsdag i januar falder det ordinære møde bort i samtalelaget. Forøvrigt fastsætter hvert møde, hvorvidt samtalelaget skal forsamles oftere samt bestemmer dagen.

§ 6.

I hvert samtalelags møde vælges en formand og en viceformand, hvilke fungerer som saadanne indtil

og i næstafholdendes møde. Den til enhver tid fungerende formand opbevarer samtalelagets protokol, hvori forhandlinger og beslutninger indføres og underskrives af mindst 3 af de tilstedeværende medlemmer.

§ 7.

Den fungerende formand har at modtage diskussionsforslag, som maatte ønskes forelagt samtalelagets møder, har ret til at sammenkalde møder, udenfor det i sidste møde bestemte, og er pligtig dertil, naar mindst 10 medlemmer forlanger det; saadanne møder maa dog sammenkaldes enten ved budsendelse til samtlige medlemmer eller med mindst 8 dages varsel ved bekjendtgjørelse i en af Skiens og Porsgrunds aviser.

§ 8.

En kasserer vælges i hvert af samtalelagene i førstafholdendes møde efter nytaar. Kassereren paaligger det at forvalte frivilligt indkomne gaver til foreningen, samt indkassere kontingenten, forsaavidt en saadan maatte blive bestemt.

§ 9.

I møderne er ethvert medlem stemmeberettiget; dog er formanden forpligtet til at lade særskilt afstemning foretage blandt de i kommunal henseende stemmeberettigede tilstedeværende medlemmer, naar nogen af de mødende fordrer det.

Aar 1893

Den 20de februar afholdtes det første møde på skolehuset på Tuftå i hvor formanden for Bondevenforeningen, samtalelagets møde med at lese op lovene, hvilke vedtoges oplæst forhandlingsprotokollen ligningsregler, hvilke sattes i kraft.

Dernæst til valg af formand i samtalelaget § 6.

Valgtes hrr: M. Porsmo med 14 stemmer mod — : - Simen Skogsmo - 6 —

Besluttedes man at afholde næste møde hos på Gravlid første tirsdag i vintermaaned kl. 6 eftem: efter behandling af reglerne.

Ordstyrer Peder L. Koppestad Anders Tuftå

Sekretær

Aar 1893 den 6te Febr. holdtes de bestemmelsesmæssige Samtalemøde, hvori Ligningsregler. Samtaleforeningens Formand og Sekretær skulde Forslag, hvorom

Møde hvert Kvartal.

M Gjerpen.

Peder E. Mostveit

J. Hoberg.

Aar 1893 den 20de Marts Gjeldes Møde i Tuftå Skolehus, hvori 1. Ligningsreglerne behandledes, 2. Spørgsmaal om Hold til de Kørekjørende Heste og om en Undersøgelse til Stedet. — Den Samtaleforening, der næste Gang forestaar, i Kvinnø at tage

161
1

§ 10.

Bondevenforeningen, der ogsaa vil stræbe at samle sine medlemmer til enigt og talrigt fremmøde ved valgene, ledes af en bestyrelse, bestaaende af 6 medlemmer, 3 paa Ophaugen og 3 paa Udhaugen. Disse udvælger sig imellem en formand og en viceformand, saaledes, at naar formanden vælges fra Ophaugen, skal viceformanden vælges fra Udhaugen og omvendt.

§ 11.

Bondevenforeningens aarsmøde holdes hvert aar i julen, ved hvilket valget af bestyrelsens medlemmer foregaar. Hver gang udtræder det halve antal saaledes, at naar 2 udtræde paa Ophaugen skal 1 udtræde paa Udhaugen og omvendt. Samtidig udvælges 2 suppleanter paa Ophaugen og 2 paa Udhaugen.

§ 12.

Alle forhandlinger i bondevenforeningen ledes af bestyrelsens formand eller i hans sted viceformand, ligesom de sammenkalder dens medlemmer til alle dens møder, der afholdes efter bestyrelsens bestemmelse, eller naar mindst 10 af bondevenforeningens medlemmer fordrer det. I sidste tilfælde skal mødet afholdes inden 1 — en — maaned fra den dag, bestyrelsens formand modtager meddelelse derom.

§ 13.

Nærværende vedtægter kan forandres, naar forslag derom fremsættes og har været behandlet i 2 møder, dog udfordres $^2/_3$ af de tilstedeværende medlemmers samtykke.

p. t. Skien den 14de februar 1883.

I bestyrelsen for Gjerpens bondevenforening.

Gunnar Knudsen. Anders Tufte.
Peder L. Hoppestad. Peder E. Mustveit.
A. Halvorsen Bøhle. Hans Meen.

...r 1883

...afholdtes det første møde på skolehuset ...formanden for Bondevenforeningen, ...lagets møde ved at læse op lovene, ...tykke ordfører oplæste forhandlingerne ~~regler~~ lignings-regler, hvilke vedtoges ...

...tte valg af formand i samtalelaget ...b.

...gtes hrr: M. Porsen med 14 stemmer ...tad — 1 — Simen Thorsrud — 6 — ...ttede man at afholde næste møde ...på Gravlid ~~Lørdag~~ Torsdagen ...l. 6 eftem: atter til behandling ...reglerne.

...ef!
...rüdsen Peder L. Hoppestad Anders Tufte

...sitet

...83 den 26 Febr. holdtes de bestemte ...ens lidt Belysning, hvorved lignings-reg= ...r. Samtalelaget bestemmer sig med ...gik saa med stabelt Samtlag, hvorved ...sidste ikke tilstedeværende.

Møde forsat. Peder E. Mustveit
M Gjerpen. J. Hoban.

Aar 1883 den 20 Marts holdtes Møde i Skolehus, hvori 1. Lignings-reglerne behandledes, 2. Bygningsmaal om Valg til de Forskjellige Lister og om Indkjørsel til Torvet. — Den Samtalemand, ...lle næste Gang forslaget, 1. Klausul om at Tagpl

161
1

Bondevenforeninger
samle sine medlemmer
ved valgene, ledes af e
medlemmer, 3 paa Opl
Disse udvælger sig imel
formand, saaledes, at na
haugen, skal viceforman
omvendt.

§

Bondevenforeningen
i julen, ved hvilket valg
foregaar. Hver gang udt
des, at naar 2 udtræde p
paa Udhaugen og omve
suppleanter paa Ophauge

§

Alle forhandlinger i l
bestyrelsens formand elle
ligesom de sammenkalder
møder, der afholdes efter
eller naar mindst 10 af bo
mer fordrer det. I sidste
des inden 1 — en — ma
relsens formand modtager

1

Aar 1883

Den 20de Februar afholdtes det første møde her i skolehuset på Tuft; hvor formanden for Bondeunionsforeningen, Lensmand Sandtelielagets møde ved at læse op lovene, hvorpaa Herredstyrets udfærdigede opfordrede forhandlingerne forslag til nye regler, hvilke sattes under diskussion.

2/ Skredtes til valg af formand i Sandtelielaget ifl. lovenes §. 6.

Herved valgtes hrr: M. Gorum med 14 stemmer
til viceformand — " Simen Skogrimen - 6 —

3/ Herpaa besluttedes man at afholde næste møde i skolehuset på Granlid Mandagen nærmeste den 26de kl. 6 eftermiddag efter til behandling af ligningsreglerne.

Mødet hævet!

Simen Skogrimen Peder L. Hoppestad Anders Vatle

Peder E. Mostheit

Aar 1883 den 26 Febr. holdtes de bestemte Møde i Granslid Skolehus, hvori Ligningsreglerne behandledes. Sandtelielaugenes Formænd oplæste og gjennemgik Formænd Skabets Forslag, hvorover siden blev diskuteret.

Mødet hævet. Peder E. Mostheit

M Gorum.

J. Hoberg.

Aar 1883 den 20 Marts holdtes Møde i Tufts Skolehus, hvori 1. Ligningsreglerne behandledes; 2. Spørgsmaal om Valg til de Forskjellige Tider og om en Undersøgelse til Stedet. — Den Sandtelielaugene til næste Gang forelagde, 1. Klasse om at Lagde

gaar Ulvangen, og 2 Dm Vanmiarabtraglaarn.
Vinnest Forslaget maar tie Mang gaar Formand og Vice-
formand med Foadarik Utfald.
Eit Formand valgtes Anders J. Tufte med 5 St.
og til Vicaformand S. Helgen enstemmig.

Mødet hævet

Anders Tufte Simon Helgen

Aar 1883, den 17de april, holdt samtalelaget efter bestemmelse møde i skolehuset paa Tufte. Efterat have diskuteret de foreliggende emner og derom holdt et foredrag om de forskjellige statsforfatninger, fremsatte Gunder Torgrimsen forslag om, at samtalelaget skulde drage omsorg for, at man her i Gjerpen i indeværende aar skulde feastligholde 17de mai og til den ende valgte en festkommitte af 3 medlemmer til at bestyre dette i udførelse. Dette forslag vedtoges enstemmig og til denne kommitte blev: Gunnar Sem, Erik G. Sem og Gunder Torgrimsen ligeledes enstemmig valgte.

Til formand i samtalelaget valgtes:
Erik Gregoriussen Sem med 10 stem
og til viceformand: Gunnar Sem med 5 st.
Som forhandlingsemne til næste møde foreslog Gunnar Sem: „Skyttervæsenet."

Mødet hævet.

Anders Tufte. Simon Helgen. Erik Sem.

Aar 1888 den 20 November holdt Samtalelaget ordinært Møde i Tufte Skolehus. De foreliggende Samtaleemner toges ikke under Diskussion. Derimod holdt Cand. Ullmann et Foredrag over Folkeskolen hans Samtid og Standpunkt fremover indtil vore Dage.
Derefter holdt Folkeskolelærer Vik en Tale om Folkestyre; som Udgangspunkt brugte han Kalvøes

og hvorledes Selvstyre vokse sig frem efter Reformationsværket.
Som Samtaleemne til næste Møde foreslog Hr. Aversen „Folkestyre." Dernæst foretoges Valg paa Formand til næste Møde: Gunnar Sem valgtes enstemmig.

Mødet hævet.

Erikk Sem.

Aar 1883 den 11te December holdt samtalelaget møde paa Tufte. Folkehøiskolelærer Ullmann holdt først et foredrag over de to begreber frihed, lighed og broderskab og påviste deres betydning, hvorledes disse stod i den sande overensstemmelse med Kristendommen, da de var komne ind i verden som en nødvendig følge af denne. Vort folk, mente taleren, og da særlig vort bondefolk var især skikket til at bære disse tanker frem til virkeliggjørelse såvel i selve menneskelivet som i borgerlivet.
Derefter optoges themaet „Folkestyre" til diskussion med et foredrag af Høiskolelærer Odm. Vik, idet han påviste, hvorledes vort folk med sit demokratiske sindelag var bedre skikket for det demokratiske Folkestyre end for den gildebrødre Kongestat og Stormandsvæsen.
Da ingen flere begjærede ordet afsluttedes mødet, efterat Gunnar Thorgrimsen som samtaleemne til næste møde havde foreslået „Stemmerets forslagene" og Gunnar Sem „Landboforholdene i Gjerpen". Ved alternativ votering mellem disse forslag bifaldtes det sidste som således blev samtaleemne næste gang. Næste møde bestemtes — som i denne foreskrevet — til 3die tirsdag i januar til samme sted og tid. Til formand valgtes: G. Thorgrimsen. Mødet hævet.

Gunnar Sem

Aar 1884 d. 22d Januar holt samtalelaget møde i Tufte Skolehus, det foreliggende Samtaleemne tages ikke under Diskussion, hvorimod blev af Gunnar Sem med flere foreslaaet den igjentagne Landbrugs Skole for Amtet lagt til Grund for møtet, som et emne der nærmest vedrører Landboforholdene, meningerne vare delte

nu del talte for Skolen nu Dal imod Jeg lod
Dem til, at saafremt der blev talt om ogsaa
af en saadan Skole, følte Jeg det fornuns
med Folkehøiskolen fuldstændig vilde man opgive nu
hel Dal med indgiftsvæsen Diskussionen var i
heln tagen Livlig
som Samtalemne til næste Møde foreslog
H Overum at faa Folkehøi Skolebestyrer Ulman at
holde Foredrag Motat hoved

Gunnar Torgrimsen

Aar 1884 den 19de Februar holdt Samtaleselskabet Møde i Tufte
Skolehus nogle Samtalemne var ikke fremsat til
Diskussion imod holdt Folkehøiskolelærer Vik et Foredrag over den Kamp som i nu nylig af aar har
foregaaet mellem det Sverdrupske Selmerske Ministerium og
det Norske Storting foredraget var i det helhedtagne Oplysende
og Belærende idet forsamlingen takkede Vik meget for sig og takkede
Hr Vik for foredraget Tilsidst foretoges Valg paa
Formand med samstemmig Valg Per Andersen Tufte valgtes
enstemmig Motat Haved.
Gunnar Torgrimsen

Aar 1884 den 18de Marts holdtes Møde i Skolehuset paa Tufte. Efter Anmodning af Formanden holdt
Folkehøiskolelærer Vik et Foredrag om Jurysagen, hvori han
først gav en Udsigt over den nordiske Retspleie i Middelalderen, da den dømmende Myndighed var i Folkets udøvende Besiddelse, og dernæst gav han en Beskrivelse af Forholdet nutildags og paaviste, hvorledes Forholdet nu havde forandret sig derhen, at Folket gjennem Lagrettes mændene ydede meget liden eller ingen Medlydelse paa Domsafsigelsen, men at derimod den dømmende Magt saagodtsom gansker

laa hos kongelig indsatte Embedsmænd. Han gjorde opmærksom paa det ubilligе heri, idet det ofte hændte, at de afsagte Domme ikke var et Udtryk for Folkets Rettssands. Taleren sluttede sit Foredrag med at give en Oversigt over „Jurysagens" Historie, fortalte hvorledes bl. a. Johan Sverdrup havde stillet sig i dens Tjeneste, men at han som en Følge af det konservative Partis Modstand og Folkets Mangel paa Skjøn paa Reformen havde været klog nok til foreløbig at lade Sagen bero. Tal. udtalte som sin Overbevisning, at omhandlede Reform engang vilde vinde frem, og troede, at det kun var et Tidsspørgsmaal, naar det skulde ske.

Sagen optoges derpaa til Diskussion, hvori man især udtalte sin Mening med den omtrent betydningsløse Stilling Lagrettsmændene indtog i vore Underdomstole.

Efter Forslag af Peder E. Mostveit udtalte Forsamlingen sig derefter angaaende det for Herredstyrelsen foreliggende Forslag om Opsættelse af en Stald ved Kirken til de Kirkesøgendes Heste. Herom oplyste, at det var Meningen at den paatænkte Staldbygning skulde indeholde 50 Spiltong med særskilt Dør til hvert. Udgiften hermed vilde andrage til Kr. 1200,00. Flere Talere udtalte Ønskeligheden af en saadan Bygning, og Sagen blev ved foretagen Votering saagodtsom enstemmig vedtagen.

Som Samtalemne til det følgende Møde foreslog Kirkesangeren Herom Lagrettsloven, og af A. Halvorsen blev foreslaaet, at man i næste Møde burde udtale sig om, hvorvidt Samtaleselskabet ogsaa i aar skulde gjøre noget for at feste lighol den 17de Mai.

Tilslut foretog man Valg paa Formand. Hertil valgtes enstemmig efter Forslag af Herom: Ingebret Venstøp.

Mødet hævet.

Peder Tufte

Aar 1884 den 15 April holdt Samtalelaget
møde paa Tufte Skolehus, dets forebigaaende Emner
toges under behandling. Folkehøiskolelærer O. Vik
holdt foredrag hvori han henviste til Paragraf 33.
i Lagrekslaven som Lagrettsmændenes Hovedpunkter.
Der efter sattes det til fri Diskussion men da der
ingen videre begjærede ordet Overskrevet møte
til neste Emne nemlig 17de Mai festen.
Dette Lag optoges af en livlig diskussion og Flertallet
viste sig at de ønskede at Festlighelde 17de Mai
ogsaa i aar hvor til en festkommite paa 3 medlemer
blev Valgte nemlig Gjunder Lens. Niels Skjelbred
og Peder Tufte.
Tilsidst foretoges Valg paa Formand til neste møde
hvortil Valgtes enstemig Niels Skjelbred.
Mødet hævet
Engebret Venstøp.

Aar 1884 den 18de November holdt
samtalelaget møde i Skolehuset paa Tufte.
Laget forhandlingsemne forelaa ikke til behandling;
men fröken Karen Sandt var paa anmodning fremmødt
og holdt foredrag. Hun begjyndte med at minde
om Einar Tambarskjelve, den modige bueskytter,
som med sin bue forsögte at forsvare sit fædreland
og frihed, og hun tog den omstendighed at
Einars bue brast som et forbilede paa fol-
keviljen, at den ogsaa brast, og det norske
folk som en følge deraf kom under det danske
enevælde, og hans död i den mörke stue, hvor
han ikke kunde se sine modstandere, men blot
sagde: „Vast beder Kongens kunde" som et
billede paa selve enevældet, under hvilket
det var de danske kongelige embedsmænd, der
led vast; men nu var folkeviljen atter kommet

til kraft, og statsministeren Sverdrup som dens talsmand
og leder i spidsen. Hun formanede ogsaa til, at
man maatte gaa næste valg imøde med sammenhold
og energi, saa vi kunde faa et godt venstrevalg.
Derpaa talte hun om folkeskolen, og at undervisningen
i samme var daarligere end end ønskeligt; og at
den burde faaregaa mere muntelig, idet hun hævdede
det sverdrupske forslag. Hun udtalte sig ogsaa for
gjimnastik og vaabenbrug i skolerne.
Endelig udtalte hun sin mening om stemmeretten;
stort fremskridt var nok gjort ved udvidelsen,
men ikke saa stort som ønskeligt; og paaviste
det uretfærdige i at ikke alle som var med at
bære statens byrder ogsaa fik lov at være med
at afgjöre dens anliggender. Hun talte ogsaa for
Kvindens stemmeret. Derpaa blev hendes forslag
sat under fri diskussion, og derom knyttede nogle
faa bemerkninger derhil, og mente at det sver-
drupske forslag kom til at strande paa grund af
de økonomiske forholde. Diskussionen gik sidenliglig
Tilslut foretog man valg paa formand med
saadant udfald: Erik Sem enstemmig valgt.
Mødet hævet

Niels Skilbred

Aar 1884 den 16 December holdt samtalelaget møde
paa Tufte skolehus. Samtalemnet var lands-læreforeningens
forslag til program, hvorover kr. kirkevenger St. Svein holdt indledende
foredrag. — Som indgangspunkt for hennes foredrag talerer et blik på hi-
storien hvorledes den første, at udviklingen i tidernes løb havde ført
til mere frihed og lighed blandt menneskene, samt på grund af menneskets
forskjellige synsmåder, var der opstået partier; naturlig var det saa kaldes vi
havde fået partierne høire og venstre. Hun fremholdt, at det var kristendom-
men, som havde bragt friheden med sig ind i Norden, og hvorledes det var den

Kretsenes Pligt at arbeide for samme; navnlig var det England, som først havde givet enevoldsmagten, idet de kristnes Fører der — Cromwell — slog Kongemagten eller despotiet slig, at det senere ikke er kommet til synderlig magt i England. Derpå gik man over til programforslaget, særlig Jury og Skolesagen. Taleren troede at burde vise Tilfredshed med Juryen; så vi es omkring i Europa, da var den alvorlig indført i de fleste Lande og Folket var almindelig tilfreds med den; at klage her har os ikke hvor synderlig tilovers for Juryen ved dennes at de her i så vid Folkekreds, som hvor mest med sig. Skolesagen bragte mod dis kussion. De fleste, som indtalte sig heri, troede det var heldigt, dersom almueskolen kunde bringe dertil, at der blev ansat Lærerinder som Hjælpelærer ved Skolen. Her var dog ikke Enighed. Venstre var enig; han syntes ikke Lærerne laste mere end Børn, da det blandt var en Klasse, særlig holdt han det for galt at alle Klassens Børn havde en Lære. Efter endel indtalelser om Militærvæsen enedes man om en indtalelse følgende: Forsamlingen anser det ønskelig, at man støtter den nuværende Regering efter bedste evne.

De Lovene for Bondeforeningen lyder på at samtalelagenes Møder falder bort i Januar på grund af årsmøde i samme, bliver næste møde tredie Torsdag i Februar, og blev det pligt formandens, dersom det lod sig gjøre, at få en til at holde Foredrag, hvilke at møde også for Januar måned.

Samtalemøde for næste møde fremsatte Niels Skjelbred, Lorentz M. Pedersen foreslog Decentergen. Til formand for næste møde blev valgt: Peder Hufte.

Mødet hævet.

Erik Berg.

Aar 1885

den 24de Jan. holdt Ophængets Samtalelag Møde paa sædvanligt Sted. Sagfører Bentsen, der derom ifølge Bestilling i forrige Møde var anmodet, var tilstede og holdt villig et Foredrag, hvis Hovedindhold omtrent kan udtrykkes i følgende:

Han begyndte med at minde om den gamle Vise, der saa ofte blev sungt, at Norge var et fattigt Land, og Nordmandene var et fattigt Folk; men disse Ord havde aldrig havt nogen ynkelig Klang i hans Øren. Han nægtede ikke for, at det i materiel Henseende for-

holdt sig, som Ordene lød; men han vilde protestere mod at materielt Gods brugtes som Maalestok for Lykke, Anseelse og Magt. Mindet om Mænd, der ikke havde udmærket sig ved andet end sine mange Penge, dødte med dem selv, medens Mindet om mangen i økonomisk Henseende ringe Mand, men i Besiddelse af aandelige Gaver blev opbevaret i Historien og dødte aldrig. Som det gik med det enkelte Menneske, saaledes gik det ogsaa med hele Nationer. Som Eksempler paa smaa Folk, der havde havt verdenshistorisk Betydning, nævntes Jøderne og Grækerne. Ja, man behøvede ikke engang at gaa saa langt, vore egne Forfædre, de gamle Nordmænd, afgav Eksempel herpaa. De udmærkede sig saavel ved legemlige Kræfter som aandelige Evner. De nordiske Folk var i sin Tid en Skræk for hele Europa, og deres Efterkommere dannede Kjærnen af Europas Adel og kom i de høieste Stillinger, saaledes nedstammer Kongefamilien i England fra en Nordmand. Den nordiske Mythologi eller Gudelære er en blandt de ypperligste i sit Slags; derom vidner bl. a. at Professoren i England er begyndt at forelæse denne for de Studerende istedetfor græsk og romersk Mythologi. Da Norge blev forenet med Danmark svækkedes vistnok lidt efter lidt Nordmandens kraftige Mod og frihedselskende Aand, saaledes at det tilsidst kunde ske, at Norge erklæredes for en Provins af Danmark. Men den gamle norske Frihedsaand var dog ikke død; den vaagnede op af Døden i 1814, og derfor kan det forklares, at vort Folk med en Gang kastede Enevoldsmagtens Aag af sig og gav sig en fri Forfatning, hvilken det siden har kridt at bevare og styrke, og alt dette i en Tid, medens endnu de fleste andre Nationer, undertrykte af en enevoldig Kongemagt, maatte kjæmpe for at opnaa nogle Smuler af politisk Frihed. Vi ser saaledes, at det norske Folk ingenlunde staar tilbage for andre Nationer hvad politisk Frihedsaand

betraffer; tvertimod, det staar i første Række blandt frie Nationer. Men heller ikke paa andre Aandens Omraader behøvede Nordmændene at skamme sig. Vor Videnskab talte mange fremragende Dyrkere, og de skjønne Kunster og Literaturen har ogsaa Navne at opvise, der har vundet europæisk Berømmelse. Der mangler altsaa ikke vort Folk paa Evner til at lære; det kom væsentlig an paa at kunne give alle de gode Hoveder Anledning til at uddanne sig; for at de skulde bringe det til noget Stort. Troede ogsaa, det skulde vise sig, at Vor Norge ikke var saa arm, naar blot Folket fik den Oplysning, der tiltrængtes for at ~~nyttiggjøre~~ afvinge Naturen dens Skatte og forædle disse. Med Ønsket om at Skolerne mere og mere maatte komme til at byde Ungdommen den Oplysning, der passede et frit Folk, afsluttede Taleren sit Foredrag.

Til Formand i næste Maaned valgtes Lars T. Hoppestad og besluttedes, at næste Møde skulde afholdes i Graveli Skolehus, hvorefter Mødet hævedes.

Pedr Tufte

Aar 1885

den 17 Januar Februar holdt Samtalelaget Møde i Skolehuset i Graveli. Hvor Ordet holdt et Foredrag om de kirkelige Spørgsmaal. Han begyndte med at omtale det i Kristiania i Sverige saa afholdte Stiftmøde, hvis Beslutninger han paa en gru Maade tilbageviste. Derefter omtalte han de to kirkelige Partier det høikirkelige og det lavkirkelige, og beviste hvor forenlige det høikirkelige Parti var med det politiske Høire og det lavkirkelige med det politiske venstre. Han betonede skarpt hvor

inkonsekvent det var naar en Mand der var en Ynder af Lægmandsvirksomheden støttede eller stemte med Høire og omvendt. hvilket han betegnede med at modarbeide sig selv. Derefter blev det Diskussion hovedsaglig om de paa Stiftmødet i Kristiania opstillede Stemmeretsregler hvorom man ikke kom til noget Resultat, men besluttede forhandlingerne om samme Emner forbli i næste Møde, som skulde afholdes paa Tufte.

Til Formand for næste Møde valgtes enstemmig Lars Graveli hvorefter Mødet hævedes

Lars T. Hoppestad

Aar 1885

den 17 Marts holdt Samtalelaget Møde i Skolehuset paa Tufte. Ordet holdt Foredrag over de Kirkelige Spørgsmaal. han begyndte med at paavise hvorledes Presterne havde vellet hindre Lægmands virksomheden paa H. M. Hauges Tid. Taleren gik derpaa over til at omtale Stiftmødet i Kristiania og oplæste den der vedtagne Resolusjon. men at den blev forkastet paa Stiftmødet i Stavanger da kun 20 af den store Forsamling stemte for den. han hvoeda at den Reformbevegelse her i Landet siden de Kirkelige Stiftmøder ~~begyndte~~ begyndte altsaa i Aarst 1869 og som havde spredt de kirkelige møder her i Landet og paa Vestlandet i syvtiaarene denne Reformbevegelse havde nu Adgang til at faa en Stordelaf sit Program gjennemført.

Møde i Neste Maaned holdes paa Tufte Skole og man blev enig om at Formanden skulde indbyde Præsten Karen Sundt til at holde Foredrag

Til Formand i neste Møde ~~valtes~~ blev Enok Lg Sem enstemig vald

Mødet hævet

Lars Lg Graveli

Aar 1884 den 21de April holdt Samtalelaget Møde paa Tufte Skole, hvor Frøken Karen Sundt efter Indbydelse holdt det indledende Foredrag. Som Grundlag for sin Tale brugte hun Hjemmet, og kom derved til at skjelne imellem Forskjellige Slags Hjemmet, saavel for Samfundet som for den enkelte. I Ægteskabsforholdet skilles hun sig til Dem, som ansee Sorg for det væsentligste; hun talte varmt til Kvindens Sag til mere at blive ligestillet i Samfundet ligeover for Manden, samt lære over hvad hun kunde tilvejebringe i Familielivet.

Efter endel indlæg om Arbeidernes Stilling under vore Forhold, gik man tilslut over og talte om Samfundets materielle Anliggender. Hun fremstod, at man anvendte Penge og Kapitel formeget paa Indvortes Udsmykning og Fordybning i sig selv, uden at tage det en grundig Tanke, og tilslutning indtoges Ønsket om i en nær Fremtid at en Forandring maatte foregaa i saa Maade.

Derefter gaves Ordet til Hr. Bonde, der gjennemgik nogle Punkter i Karen Sundts Foredrag; særlig dvælede han ved Sorg, Arbeidsforholdene og Hjemmet. Efter endel Indlæg af forskjellige i Forsamlingen over disse Emner, gik man over til at behandle Spørgsmaalet om Afholdelse af en 17de Mai-Fest her i Gjersjøen. Der blev indtalt at man ønskede en saadan Fest, og der valgtes i den Anledning en Festkomite, som nedgjør blev følgende Herr: Gunnar Senn, Peder Tufte, Nils Skjelbred og Erik Senn.

Der blev indtalt, at man ønsker Samtalelagets Møder, som afholdtes for i Vinter; og som Formand til næste Møde valgtes Peder Tufte. Dermed endt Møde.

Erik Senn.

Aar 1885

den 17de Novbr. holdt Opkrøngens Samtalelag Møde paa Tufte Skolehus. Som Samtaleemne forelaa Forslag fra N. Skilbred om Formuesforholdet mellem Ægtefæller, som indledes med Foredrag af Forslagsstilleren, hvorefter fulgte Diskussion, hvori man udtalte sig dels for, dels mod Forslag. Til Formand valgtes Jørgen Holm, hvorefter Mødet hævedes.

Pedersdtte

Aar 1885

den 15de dec. holdt samtalelaget møde på Tufte. Som samtaleemne forelå Dissentersagen.

Hr. kontorist H. Andersen holdt efter opfordring af forsamlingen et indledende foredrag, hvor han gjennemgik kortelig dissentersagens historie i 1814, og hvor man på rigsforsamlingen fik Eidsvold denang, hvor det hårde vært. Taler omtalte det nye makkast til dissentlov. Han havde lyst om, hvorvidt man burde antage en dissenter til lærer i folkeskolen og omvendt; man troede også, hvis man det gjorde, var det rigtigste. Med hensyn til adskillelsesgrundsen, troede han, den burde vore udgrundet. Flere af forsamlingen udtalte sig for en mere ligestillelse for dissenterne ligeoverfor Statskirkens medlemmer end for hvad vort tilfældet.

Til formand i næste møde, der skulde afholdes i Gravlid, valgtes Erik Senn.

Mødet hævet.

Jørgen Holm

Aar 1886 Den 19 Januar holdt Samtalelaget Møde paa Gravelid Skolestue. Som Samtalemne blev fremsat og vedtaget om Stemmeretsforholdene. Efter en Indledelse af Hr. Lauer Halvorsen, kom man til det Resultat, at det var nødvendigt, at enhver, som betalte Skat fik Stemmeret, dog fandt man at det ikke burde gaa for hastig frem, men at en fik prøve den Udvidelse, man havde faaet. Med Hensyn til Stemmeret for Kvinder, var der nogen Diskus; da det var Mening om, det var ønskeligt for Kvinden at have Stemmeret. - Tilslut samtaledes derom Beskatningsmaaden. Den indirekte Beskatning, var man enig om, var unødvendig. Hvad Beskyttelsestold angik, var der nogen Meningsforskjeld, idet nogle var for den, andre imod.

Til næste Møde, der skulde holdes paa Tuft den tredie Torsdag i Februar, valgtes til Formand Halvor Sokka. Som Samtalemne for det Møde blev fremsat: Beskyttelsestold.

Mødet hævet.

Erik Sem.

Aar 1886. den 16de Februar holdt Samtalelaget Møde paa Tufte Skolehus. Det fremsatte Forhandlingsemne fra forrige Møde: "Beskyttelsestolden" toges ikke under Forhandling, derimod optoges Stemmeretsspørgsmaalet med Hensyn til Kvinderne. Ytringerne vare tildels en Repitation fra forrige Møde; enkelte mente, at det stod i direkte Strid med Bibelen, at Kvinden skulde øve Indflydelse i Statsanliggender, medens andre paastod, at det alligevel var retfærdigt, at enhver, som betalte Skat til Staten og var selvhjulpen, enten det var Kvinde eller Mand, fik have Stemmeret. Alle vare enige om, at Kvinderne her i Amtet mangle de den Skole, som kunne udstyre dem til det, der egentlig var deres Kald, nemlig gode Husmødre og man beklagede, at Amtsformandskabet havde henlagt Forslaget om Oprettelsen af en Landbrugsskole for Jenter.

Næste Møde besluttedes afholdt paa Snelveit Skolehus 3de Tirsdag i Marts. Som Forhandlingsemne foreslaaes Beskyttelsestolden og til Formand valgtes Peder E. Mistveit enstemmig.

Mødet hævet.

Halvor E. Sokka.

Aar 1886

Den 16de Marts holdt Samtalelaget Møde i Skolehuset paa Snelveit, Hrs. Præsidar Gj. D. Haasgrend holdt et Foredrag over Valget til Amtsraadet til Jordbrugernes Fremtrædende. Efter hvilket der reddes Tanker om 3 forandringer i Lovgivningen, det 1ste Var Rentens forhøielse fra 5 til 5 procent det 2det Var at Jordbrugerne ikke Var stillet lige med de Øvrige Klasser i Samfundet med hensyn til Toldene, og det 3die Var Mejeriernes Overgang fra Sæter til Gjeld. Hr. Kirkesanger M. Grevum var enig med Hr. Haasgrend i det meste, han opfyldte at det altid gik ud over Laantagere Naar Pengesystemet skiftes for andret. ~~Der blev~~ Der blev saa ikke mere Diskussion. Næste Møde besluttedes afholdt i Gjøvdal Skolehus 3die Tirsdag i ~~April~~ Marts. Som Forhandlingsemne foreslaaes Rentefoden og Beskyttelsestold, til Formand ~~blev~~ Valgtes enstemmig M. Grevum.

Mødet hævet

Peder E. Mistveit

Aar 1887 den 28 November holdt Samlaget Møde i Skolehuset paa Tufte, hvorda
var oplæst fem Forhandlingsemner: "Toldog Told", men da der kun fremmødte 9 Medlemmer blev der ingen

ugentlig af
2. derefter Herr man til Valg af Formand for Samtalemødet med Jaatank Udfald.
Simon Lund valgtes nu Formand.
3. Endelig bestäddes man, at nyt Møde skulde afholdes Fredag med Jan me Sørgaardsgrenda som dennegang. Mødet hævet.

Olsvæn. Simon Lundh

Aar 1888 den 28de Febr. holdt Samtalelaget Møde paa Tufte Skolehus, som Samtalemne forelaa: Beskyttelsestold, men da blot nogle faa af Samtalelagets Medlemmer var fremmødt, blev der intet af forhandlingen; hvorimod man samtalede lidt om Hundeskatten, der bør opsat som Forhandlingsemne til næste Møde. Samme Formand.

Mødet hævet
Simon Lundh

Aar 1889
Den 12te Novbr. holdt Samtalelaget Møde i Tufte Skolehus til Forhandlingsemne, foreslaa Skaleloven. Klokker Grimm holdt et Foredrag, over den nye Skalelov, hvori han sakligt betonede, at Presterne ikke kom til at øve saa stor Indflydelse i Skolen som før; da Magten nu leder mere lagt i Folkets Hænder.
Derefter samtalede man lidt om den frivillige Undervisning, man mente at Nytten ikke svarede til Udgiften, eftersom den frivillige Skole leder yderst misligt søgt, og Læreren havde sin samme Løn.

De tilstedeværende Lærere bemærkede at hvis den frivillige Undervisning skulde indskrænkes eller helt ophøre beder deres Løn samme Siden.
Til Formand i næste Møde valgtes Lars Holm
Mødet hævet.
Simon Lundh.

Aar 1889 den 17 Desember holdt Samtalelaget møde paa Skolehuset paa Tufte ~~Aal~~ Skolehus. Derum holdt Foredrag om at stifte en forening inden Samtalelaget for at holde Indledningsforedrag efter tur. Derefter samtalede man om maaden hvorpaa man skulde ordne sig hvorpaa følgende blev enige om at holde Indledningsforedrag Sigvart Grimi Tolf Grimi Lovr Caspersen T Taraldsen J Rui Peder Tufte. Derefter blev det bestemt at det skal afgjøres ved Lodtrækning hvem som skal holde Indledningsforedrag. og første Gang efter Lodtrækning Sigvart Grimi og til Sekretær Rui. næste Møde skal holdes Mandagen den 30te December. mødet hævet.

Lars G. Holm

Aar 1889, 30 december, holdt Samtalelaget møte paa Tufte skolehus. Hr Sigvart Grimi indledte om „Forbudsloven". Tendensen i hans foredrag var følgende: „Den bevægelse som i de siste år var opstået mot drikkevaren og hvis endelige mål var en forbudslov, mener taleren, havde vaset sig bedre, om den var fremkommet for en 20 aar siden og ikke

nu i slutten af det 19 årh., de trangsloves var noget, der såvidt muligt burde forlades. Reformen vor ikke overensstemmende med et frit folks ideer og principer, eftersom den ville lægge et hæfte på enhver borgers personlige frihet, således at man ikke kunde få adgang til at hindre det fremmedartede i sig selv, som burde vike tilbage for menneskets ret.

Talsen mente, at de øgede ville stille sig praktiske vanskeligheter imellem for gjennemførelsen af forbudsloven; idet den ville bli et kostbart økonomisk tab for dem, som nu drev brændevinsbrænderierne og bryggerierne, og for de arbeidere, som var beskjæftigede ved disse.

I form af told på spirituøse drikke havde staten en årlig indtægt på omkring halvfemte millioner kroner, som den ville miste ved en forbudslov; og for så at få statsbudgettet til at balancere måtte man enten foreta nye beskatninger, eller man måtte indføre direkte skat, og da ville de, som nu lidet eller intet forbrugte af de spirituøse drikke, få en udgift.

Botemidlet mot drikfældighed lå ikke i tvangslove, om man kun i yderste nødstilfælde burde gå hen til, da de virkede demoraliserende på folket og samfundet, men derimot i en skjærpet folkeopplysning, af hvilken ingen ville undgå en høiere moral og ansvarsfølelse.

Talsen mente, man burde begynde med i skolen at få indført et modererende synspunkt, i hvilket skadeligheten og demoraliseringen blev lagt frem for de unge, at de med øgede vilje vendte sig bort fra de berusende drikke. —

Folkeopplysningen måtte i fremtiden være den mægtigste drivfjær til at skaffe den store landsulykke, som rammer baade mand og fælk.

Sagen aptages til diskussion. Kirkesanger Jørgensen mente, at en forbudslov var af stor nytte for landet. Havde det ikke været muligt at bringe de spirituøse drikke ud af verden, måtte man dog ialfald have gjort alt, hvad der stod i menneskelig magt for at indskrænke misbruget. Men erfaringen havde vist, at oplysningen ikke magtede det. Foredragsholderen havde talt om, at skolerne skulde få fat på ungdommen. Jørgensen troede, at den som mange andre havde lagt de unge på hjerte det forbedrende ved afholdenhedssagen. Men alligevel havde han fået forskjellige elever. Aldrig ikke de dem, som ikke ønskede andre for den forbedrende sag, således længe de fandtes berusende drikke i landet. Derfor troede han det bedste botemiddel var at nedlægge dem — ogsaa de — dette ødelæggende fristelsesmiddel. Samfundet var berettiget og forpligtet til at indskrænke den enkeltes frihet, således som det fandt det nødvendig. Man burde jo indskrænke den i adskillige andre ting.

Hvis man havde kjøbe i hjemmet, måtte man søge mer at indskrænke friheten i dette skjøbe. Lasterne var i tilfælde af ikke i aftagende, af dette viste tydelig, at oplysningen intet fremmede i den retning. Ingen ungdom kunde være sikker for ikke at blive en drukkenbolt; ingen var sikker for at komme herover det store mørkehul. Man måtte se bort fra alle de økonomiske vanskeligheter, som kunde stille sig imellem for en forbudslov — de var forøvrigt uvæsentlige.

Lærer John Riis troede ikke at gå for vidt ved, om man fik en forbudslov. Han fremviste et exempel, hentet fra Amerika, at det modsatte var tilfældet. De var nemlig af samme i modsatte. Forbudsmennene troede ikke på oplysningens magt, men Riis troede dog, at oplysningen alligevel var

pidelser allerede havde fået forskjellige elever, så vor skolen kaus syn, efterom han ikke hørte forkynt Kristendommen så, at den havde grebet hjerterne. Enkelte kaus sammen med hele den sociale stilling. Man dak for at hjælpestille en trang.

Peder Tufte var endnu mer forsonlig i princippet. Jeg vilde kaus ikke gå så vidt. Man måtte det mere praktisk at ta et skridt af gangen. Alkoholismen burde begrænses prentvis.

Anders Klemen, endnu mer forsonlig, altså ikke oplysningen for at nå kathegoriet. Thi efterom oplysningen steg, gik også drukkenskapen frem.

Thalf Evensi erklærte sig enig med Rein. Man måtte, at den egentlige grund til drukkenskaben var at søge i den skriftens mostridning mellem rigdom og fattigdom. Det var den ulykkelige sociale stilling som var den egentlige årsag til drukkenskaben. Man måtte søge en lykkelig løsning, så alle blev mere socialt lige stillede, og man måtte få igjen moralen og ansvarsfølelsen, så at det skulde blive en skam dek at være drukken. - Sette vilde vore en bedre vei at gå ind gjennem forbundet -, de vilde bedre menneskets dele helligste og dyrbareste eie - friheten. En forbud vilde skade menneskene i utviklingen fremstrek den ideelle skate, den mere modne.

Efter endel bemerkninger fra flere blev hævdes den livligste diskussion - Frugtbringende af den nydannede „forsamlingen" viste sig glimrende.

Hr. Simon Lunde meldte sig ind i „forsamlingen". Thalv lovtrækning skulde Rein holde næste møte, - de afholdte på Tufte.

Møderne skulde hvergang holdes hver 14de dag. Til sekretær blev valgt på Lars Pedersen.

Til formand for januar måned nægtes Peter Tufte ved acklamation, hvorfor møte hævedes.

Thalv Evensi.
Sekretær.

Aar 1890 den 14de januar holdtes det andet fjerdendrykkermøte i Opdrøgnens samtalelag på Tufte skole. Mødet var talrigt besøgt, endog af ikke faa Udlændinger. Lærer John Rein holdt foredrag om grundtvigianisme og pietisme, dekk det væsentlige lød saaledes:

Kirkefaderen Augustin siger stedsted: „Du har skabt os til dig og vort hjerte er urolig, det hviler ikke, førend det hviler i dig." I det ordene er alle sandhed enige. Vaar er enige om, at menneket er en gudesaad og jord, at det er samme Gud som skabte til Athenerne „af Guds slegt", at det er en jordklump; som Gud livede og lyste op med sin aande. Ja, livede og lyste den op paa slig en maate, at den tilsidst skulde komme til et skjønt som den øgte menneskesaan, det lyste barn hist henne paa forklarelsens bjerg. Videre er man enige om, at et pust fra mørkets rige slukte lyset i jordklumpen ut eller tilsidst omspandte det med sin mørke, kolde og klamme tange og brøste forskyrrelser ind, saa at menneket kom til at ligne ruinen af et skjønt tempel, et oprøst hus, et stet, hvor der ikke er fred, og at saa en ny kraft blev sat ind i verden eller rettere sagt en gammel kraft, anbefalet paa en ny maate, en ogte tømmermands sønn, som viste igjen det faldne, en ogte bygdedommer, der skulde forvandle ufredsgjerningens brændende hus til fredens solbelyste og skinnende hvælfte; en lue fra Guds kjærlighet, som jordens land skal lyse ud i glæde, ja glæde sig, at hjerne stiger (ligger) mot himlen, ind i himlen og slukkes aldrig mere. Jeg mener, som sagt, at dette er det store hovedprogram, alle er enige om. Men enigheden hindrer ikke uenigheden i visse hovedprogram, det hindrer ikke, at der kan være forskjellige opfatteiser om de forskjellige punkter angaaende dette eller hint betydende hovedpunkt. Derfor leve vi saa ofte i strid, fredløse eller skal fredløse vore. Der er jo som bekjendt saa mange hoder saa mange sind. En kan se den ene side af sandheten, en anden en anden side. En kan ikke tilegne sig et stykke af sandheten, uden jeg om man siger - en anden et andet. Ingen kommer nemlig ensidig i dette reflekserens hjem, at en øieger hele sandheten. Derfor siges jo ogsaa, at vi kun forstar stykkevis. Stiller vi til valg mellem to eller flere modsatte livsanskuelser og skal afgjøre, hvem af dem har den største livskraft i sig, da maa vi - saavidt vi formaar - holde den op mot den evige sandhet selv, og se efter, hvormeget af denne de har formaat at suge i sig, og fremforalt maa vi se efter, hvorledes sandheten nedtrykt i den for-

hendelse, tilegnet paa den maade, han formaaet at frigjøre de individer, der er tilhængere af
anskuelsen. Grundtvigianismen og pietismen er to aldeles hinanden modsatte
retninger. Det er to cirkelbuer, der i flere punkter berører hinanden, men paa andre
punkter fjerner sig fra hinanden saa langt som det overhovedet er muligt. Grundtvigianismen bærer sit
navn efter en af Nordens største ånder, digteren Nikolai Frederik Severin Grundtvig, der
som biskop i København den 2den december 1872. Den retning, som under hans ledelse
vor den herskende inden den lutherske kirke, var rationalismen, det vil sige: Kristen-
dommen var ikke andet end en moral, en fornuftslære. Alt hvad der laa over fornuften
var ufornuftigt og kunde ikke erkjendes, hverken paa den ene eller den anden maade. Kri-
stus var en stor mand, et Sydstatsmenneske, en stor lærer, intet andet. Tilstedeværelsen af Helligaanden
blev man heller ikke bedt om, kunde man om juledagen fra prædikestolen høre udviklet
som nytten af Kongens skattefordring var. Luthers Katekismus undervistes man ikke
mere i, den lemlæstede den efter grottyske og lav, hvad man havde brug for og lod resten være. Man fik
en salmebog, den «complette christelige», der var at sige var Kemicke ren for al poesi og hvad
der handlede om tro. Grundtvig, som selv var blevet personlig grebet af kristendommen, havde
fået en dyb erkjendelse af, at kristendommen stred og strømet var liv, et hjerteliv i tro, haab
og kjærlighed til den levende Gud Fader, Søn og Ånd. Og dette liv det havde i den kristne
menighed og var at erhverve der, fordi Kristus selv boede der ved sin ånd i alle de troende,
levede og virkede det evige livs ord, der lød ved dåben og nadveren og gjorde dåbsbarnet
til et livets vand og nadverbarnet til et livets brød. Grundtvig skjelnede ikke bestemt mel-
lem ordet og sakramenterne. Dåb er, siger han: «Herrens egne gjerninger med hans mund ord
til sit». De er lutherske, hvori «Guds aabne hjerteblod medfører sig til os med gudsmagtens
midte i vor skrøbelighed». Og de ord, der i egentlig forstand kunde kaldes gudsommelige,
det var trosordene — forstaaelsen ved dåben og trosartiklerne, nadverordene og fadervor.
Det var derfor, han kaldte det evige livs ord af vor Herres egen mund, fordi de engang var
udtalt af Jesus selv til sine venner, og siden blev udtalte og troede af den hele kirke-
me mindst lige ved til vore dage, og det netop derfor, at Kristus selv var i sine tro-
ende alle disse indtil verdens ende. Det var denne Grundtvigs opfatning angaaende
det evige livs ord, som har givet navn af «den kirkelige anskuelse». Der har været
ført en heftig strid om denne Grundtvigs paastand, og nu sidst har professor Caspari
med store lærde grundighed prøvet, at troesbekjendelsen ikke har lagt ligefra begyndelsen
i kirken, men at enkelte led har været tilføiede igjennem tidernes ligefrem vidne hjæl-
pere, og at den saaledes aldeles ikke kan skrive sig fra Jesus selv. Men en hver ær-
lig af Grundtvigspartiet — ikke mindst nemlig — forlanger og undersøgelse af sagen, en un-
dersøgelse, der ikke mere bygger paa fordom, og han er da kommen til det resultat, at hverken kan
han juridisk bevise sin paastand eller Caspari sin. Sagen er nemlig den, at der hverken

i det nye testamente eller i de første aarhundreders kirkefædres skrifter findes nogen
optegnelse af troesbekjendelsen, fordi den skulde være en hemmelighed, blot kjendt
for de kristne, et mysterium, «et løsen», der ikke maatte optegnes. Daaben foretoges
jo ej kun af kristne i blandt kristne — ikkekristne fik ikke engang lov at være til-
stede. De mon fik forsamlingshuse og kirker forresten den i et eget dertil indrettet
rum «baptisteriet» og kun ved en aabning af «baptistefanden» fik lov til at være tilstede. Alene denne ting, som de første kristne havde for at holde den ellejemelde perle
de havde for sin, var aarsagen til at den ikke blev optegnet. Derimod kan man
i apostelskrifterne og finde henkastninger til, at en eneste fast bekjendelse eksisterede,
f. eks. naar Paulus taler om en «troens hemmelighed», «en tro og en dåb», den skjønne
bekjendelse, som Timotheus havde aflagt for mange vidner, «det troens ord» «den
sunde lære» osv. og hos flere af kirkefædrene f. eks. — Den bekjendelse, som Caspari havde
fulgt op igjennem tiderne og fundet, at den ikke bestandig lod ligefrem, var en forvandlet en,
der kaldtes det «oldromerske symbol» og som vor kommen til Rom ca. aar 150. Men-
siger han tilslut — uden man nu juridisk kan bevise at troesbekjendelsen er af Herrens
egen mund eller ej, et er sikkert, at her inde i mit hjerte har jeg bevidst for at det er
saa, for i den har jeg fundet vor paa det visigste opregnet jeg kjender, nemlig hvorledes
jeg skal faa syndernes forladelse og det evige liv. I Herrens kraende menigheder er
skatten at finde, ikke der, hvor en enkeltmand, bi enkeltmand, kneisende enkeltmand taler
og skriver ut af sin erfaring, vor end disse mænd endog apostle, thi vi mennesker
kan ikke give hinanden usfejlelige af syndens og døden. Det kan kun Herren
selv og det gjør han der, hvor han oprette prædiken med os og hvor vi paa hans ord i kir-
kestolen syndernes forladelse. Af dette vil man kunne forstaa, at Gr. ikke betragter
bibelen som en lov eller samling af skrifter, der er skrevet af fromme
mænd — ud af sidens religiøse bevidsthed — og derfor fremviser menneskelige ufuld-
kommenheder. Men fremviser dem disse mænd vor gudbegavede, fremviser hver
den en lejlighed, som er evig sand, og derfor er bibelen umistelig som oplysnings-
kilde for hver levende kristen, hver, som har liv fået ved dåben, — medens hverken
den og al dogmatik evner lidet udretter paa aandelig døde. Angaaende skriftens bi-
belskesmede, staar Gr. paa samme standpunkt som prof. Petersen, der udtrykker sig
han mener om den ev.-augustinske forestilling vor kirken fordi fra begyndelsen
tilbøielig gjorde enhver. Den havde som alt menneskeligt sin udviklingshistorie. Den
forstaaelse Jesus lovede sine disciple, har endnu fuldkommen indtrængt og under det nu-
menskelige aandelige almindelige love, og det var med hensyn til dr. Kragh Sørensen sagde,
at «rationalismen alene viste sit blege ansigt i kirken.» Menneskets fjendskab
fremdeles — ifølge Gr. — at mennesket er skabt i Guds billede og at dette billede ikke kan

ej holdent er tabt ved synsfeldet. Vor dette sidste tilfældet, vor menneket blir en djævel, vor det blir helt gjennemkrompt af synd, ja havde el opreisning vorit en umiddelbar i lighet djævelens. Men nu ligger gudsbilledet gjennem kunden fangelse, bundet af alle mørkets snarer, han ligger der nøgen, forlaadt og halvdød liden hjemfalden, hvis ikke den barmhjertige samaritan kom og stod over hannem, gjød olie i saarene og bar ham hjem. Naar man paastaar, at gjendrivjelsen af gudsbilledet ikke gik aldeles tabt ved faldet, ikke satter nogen prik for Kristi sjælelisningsverk, saa er det en paastand, som er aldeles grebet ud af luften. Ogsaa denne theori finder stadig hos ortodokse theologer, f. eks. hos Martensen, der er høit skattet selv af lutherske sjælesørgere, og hos Tobias Beck af Tybingen, en af nutidens dybeste og sundmodigste bibelgjendere blandt lutherske theologer. Gr. selv udgir hellerikke denne sin lære som ufeilbar. Allmann siger, f. eks., at læren om arvesynden er menneskehedens største gode og det er ødselt at spekulere paa denne synds oprindelse, men ikke den lægge al vor vind paa at „komme ud af dette onde". Og om vi end satter spørgsmaalstegn ved mange af Gründtvigs tanker, saa ber vi dog vore evangelier, der finder deres arbeide for at komme ud af det onde i høi grad tiltalende. For Gr. er det at vore Kristen og at vore menneske ikke to forskjellige ting, men et og det samme. Man kan ikke være en ret kristen uden at være et ret menneske og hellerikke et ret menneske uden at være en ret kristen. Menneskets naturside skal ikke dræbes, men den skal omdannes, selv de lavere tilbøieligheder skal ikke gandske udryddes, men de renses og bøyes i brug af aanden, saa det hele menneske tilsidst blir aandeligt. Det er denne opfattelse der bragt grundtvigianerne til at undse betydningen af den menneskelige aandsdannelse. Al kunst, al videnskab staar for dem ikke som fiender af religionen, men som venner. Enhver aandsretning skal faa lov til at gjøre sig gjældende. Frihed for Loke saavelsom for Thor. Tvang paa det aandelige omraade. Længst hellet den milde de taale det vilde, at tyst blev som livet misbrugt. Mod aandsmagt skal kun kjæmpes med aand, og den aand som eier, som former at udskille sig gift og evig i sig selv, den som vil stræbe som et træ paa klippen, trodsende alle stormene og regnskyl, det er den aand, hvor kjærligheden og sandheden raader.

Pietismen. I lighed med gr. udgang pietismen i en tid, da livet glimtede over loven, den døde ortodoksis tid: det 17de og 18de aarhundrede. Man skrev, man disputerte om bibelsteder og dogmer og forsømte gjennemgribende kirkemøder, man strævede saa ivrigt for at hindre, at den kirkelige, nye opreiste dogmebygning skulde falde sammen igjen, at hovedsagen overhode glemtes ivrigt, mens hjertene frøs til og under arbeidet. Filip Jakob Spener, kaldt mange steder kaldt pietismens fader, (han døde som præst i Berlin 1705), havde studeret ved forskjellige universiteter, og omsider blev grebet af Guds ord. Da han blev syg, skrev han sig med hele sin sjæl til sit kald. Han søgte at føre sine tilhørere ind i den hellige skrift, at lede dem til at ransage skrifterne, fordi de selv i dem, et liv, der skulde vise sig virksomt i gode gjerninger. Det var ikke alene i kirken man samlede om Guds ord, men der holdtes opbyggelsesforsamlinger – collegia pietatis – ogsaa enkelte i husene, hvor enhver, som dertil mente sig kaldet, kunde – ifølge læren om det almindelige prestedømme – staa frem og vidne. Det kristelige liv skulde – som sagt – vise sig virksomt i gode gjerninger, hadende og afskyende alt det onde. Til de onde gjerninger regnede ikke blot virkelig synlige gjerninger, men ogsaa – især senere efter Spener død – alt, hvori der kunde gives noget af denne verdens glæder, ja endog endnu som f. eks. latter. De vandrede paa den smale vei. Den er, som alle ved, smal i sig selv, men disse gjorde den smalere end den egentlig var, ja saa smal, at den mange steder lignede en kvas og saa at de livert ólikt kaldte balancen og plumpede ud i synde-pølen. Følgen af denne opfatning var, at der laydt sig et trang sivt over dem. De havde lidenn saa svært vanskeligt for at komme til freden og gloden i Kristo. De gik der saa angstelige og urolige, havde ikke blikket festet paa andet end det ene fornødne; de havde saa nøie med det, at det var umuligt at faa tid og anledning til at bekymre sig mygt om visse jordiske anliggender. Gjorde en anden retning sig gjældende, turde de ikke for sit bare liv have noget med den at gjøre; de kunde saa svært tabe balancen, deres hjerter var bedragelige mere end nogen anden ting. Dette er nogle af kirkehistoriens pietister, og hvem vil ikke sige, at de dannede en gavnlig modvegt mod den dode rettroenhed? Hvem vil negte, at de flere tilfælde arbeidede paa sin salighed med flid og bøn? – Vor skal jeg – da tiden er lang fremskreden – gaa over til nutidens pietister. Ogsaa disse har til valgsprog: „Skikker eder ikke lige med denne verden" det vil med andre ord sige: Bryder ikke med det som verdensbrug synder med. Jo, der er nok endelig ting, man er nødt til at synde med, f. eks. drive sin gaard, arbeide for underholdet sig og familie, sette sig ind i aandelige verdslige fag osv.; men alt dette gjør man ikke, fordi man tror, man derved udvikler bedre sin sjæl og sit legeme, at man derved faar et indblik i Guds husholdning, nei, man opfatter det som en forbandelse, man faar finde sig i, endog man er her i jammerdalen. Men saa er der noget verdslig, som man ikke er nødt til at beskjæftige sig med og som man derfor betragter som synd, f. eks. kunst og videnskab. Malerier og billedhuggerværker f. eks. er ikke alene unyttige ting, de er skadelige, de optænder sandselyst. Musikken, hvor herlig den end kan være – hjemsøkt til at udbrede ædt eindt til at verdsliggjøre det. Det samme er tilfældet med al poesi, al digtning, især hvis der er indblandet noget som kan faa navn af fiktionskeri. I theatrene, hvor flere af digterværkerne bliver spillede, der tør man ikke komme. Kristian den 6te, han som indførte tvangen til Konfirmation,

han lukkede, da han blev gravsat af pietismen, Theatrene i Kjøbenhavn, hvor Holbergs ånd=
delig vidtfeje vorker blev spillet, og Pontoppidan, han forklarings-Pontoppidan, skriver som
bekjendt i forbl. at skuespil findes til ukydskhed. Han var vist ikke mer end een gang
gang i Theatret den mand, og det var i London, hvor han hørte Shakespeares Hamlet.
Han taler de eftergivende om Theatrene, at dette endnu skeder, hvor man gør hen og bru=
ger det lidet af Religion, man har. Kort sagt, alt saadant vedkjender sig man ikke hefte
sig med. Gud hver ja sagt til dem: «Dræber kjødet med dets lyster og begjæringer», og vi er
de kjødelige nok, mener nutidens pietister, om vi ikke pleier kjødet. Og sak om
der saa var nogen i dette vanskelige, saa kunde vi saa let ved befatningen med det kom=
me paa afveie. Derfor er det bedst at stænge alt skjøn ude og lukke sig selv ber=
metisk inde, og det er netop denne indestængelse, som er dem nydam. De staar der
ved i fare for at blive skuepladser, der ikke skaber et regnskyl, der dog er saa nødven=
digt for planten, eller en frisk stormvind, der renser og feier vore dumme tørstne rum=
luften. Hvis man derimod kom til at indse det, at menneket var af en himmelsk
jordisk natur, at vi havde en hel del menneskelige svagheder, som skulde helbredes og
læges i kraft af tanken, hvis man betragtede kunsten som indtrængende en skjøn=
hedstrang i os, som brudstykker af tonen om det evige fra en verden, hvor alt er
skjønt, hvor alt er fred og glæde, hvis man betragtede videnskaben som en efterviv=
ning af de love, hvorved Gud styrer og opholder verden, hvis man fik øiet oplatt for
det store i en blomst, en myg, en regndraabe, for ikke at tale om den hele verdens=
ordning, jeg tror man da maatte udbryde! Herre, hvor store er dine mage og herlige
Dine tanker dybe kunde paa Guds visdom og godhed. Jeg tror, at vor vandring gjennem
jammerdalen da vilde blive betydelig lettere, naar vi ved siden af jammeren
fornemde at høre jubelsange fra hvert strøg, fra hvert krog, der kom i vor vei.
Naar pietisterne ikke kan indse dette, ja da vil ikke jeg bebreide dem for det, naar
de blot handler efter sin overbevisning. I alle retninger, saaledes ogsaa i denne,
finder der sted, Ogsaa dette skjøndt sager ikke at skikke sig ligt med denne
verden. – – –

kunde saaledes en kristen være en ring mand? Kritiserte de kristnes Lære og Færd i det Enkelte?

Iversen kunde ikke fra det til andet, end at Adolf Grimm sangvinsk gik ind paa at kalde ham selv overst paa samfundets skjør, hvilket hensigt, at fremkalde, hvorhos Grimm bøtte, var svært egenkjærlig og hovmodig. - Vilde sige til Adolf Grimm, at han maa ham fra ikke stort mer end et barn endnu.

Adolf Grimm: Jeg skjønner! Jeg bebrejder egentlig hr. Iversen fra et barnagtig sind i mange retninger! Han var egen den frieste af dem, der her har talet.

Iversen: Ja, de er bangere! - Talerem var enig i, at det var fra, end var ogsaa kristne. Alle, der gjerne vilde være gode kristne, følte, at de dessværre var langt borte endnu. Det var ikke hykleri det, at lese efter sin overbevisning. Talerem satte ikke præsterne høit i regelen. Var professor Petersen havde han fundet sine egne tanker igjen. Talerem havde sin egen vei i religiøs udvikling. Mente, at vi enighed: dogmatiske bestemmelser altid vilde finde sted. Et kjende og mærke dog alle gode kristne være enige i, nemlig kristendommens grundsandheder. Kraften til at blive en sand Kristi efterfølger kom man ikke i sig selv, men maa søge fra Gud.

Lærer Riis vilde helst fra afholdelse diskussionen nu, da han var blit en prof. Vilde dog udtale, at efter hans formening var det skjæggede ved pietismen, at de var dømmesyge. Han var ikke af den formening, at alle kristne var pietister, men derimod, at nogle pietister var kristne. Han fandt det umuligt at skille mellem kristne og ikkekristne.

Efterat flere havde ytret sig, blev det ved afstemning bestemt, at hr. Peter Tuftes skulde holde foredrag om Tyranni. Adolf Grimm opfordrede, at han maatte vilde holde foredrag om Aandstyranni. Agronom J. Haraldsen kom-mer-tilsiges ved afstemning til sekretær under førstkommende møde, der be-stemmes til tirsdag den 28de januar paa Tuftes.

Mødet hævet.

G. B. Caspersen,
sekretær.

Aar 1890 den 27de Januar afholdtes det 3die ordentlige Møde i Christiania Samtaleklub paa Tuftes Skolehus. Det forelagte Emne „om Aandstyranni" indledtedes af Student Fr. Grimm. Foredraget lød omtrent saaledes:

Jeg gaar ud fra, at objektiv Sandhed kun er noget som existerer i Menneskets Fantasi, at objektiv Sandhed i Virkeligheden er et Intet. Den eneste Sandhed, hvorom det efter min Mening kan være Tale, om, den er subjektiv, og det vil sige igjen sige, at mine Tanker er i Overensstemmelse med Virkeligheden, at mit Liv er overensstemmende med mine Tanker, med min Tro. Sand er kun den, der kvalificerer efter sin Overbevisning, eller om det heder, efter sin Samvittighed. I Frihedens Begreb ligger kun et Hensyn til det, der for Subjektivet selv har absolut Gyldighed og Sandhed. Frihed er Rettens og Moralens almindelige Løsen. Ret og Moral danner tilsammen Handlens Begreb. Ret er den ydre Frihed, hvori vor Villie stemmer overens med vor Overbevisning, Ret er den. Og Moral er den indre Frihed, hvori vor Villie stemmer overens med vor Overbevisning. Ret er som Skare, inden hvilken Personen kan virke selvstændigt og frit. Uretten er at jeg overskrider min Skare og krænker ind paa en andens, saa at jeg fornegter hans i hans Menneskværdighed, i hans Ret til sin Frihed. Den sande Ret, den sande Humanitet, den sande Moral bestaar i at respektere en andens Person, en andens Overbevisning, en andens Tro. Overskrider man denne Grænse gjør man sig skyldig i Ondt, i Umenneskelighed; man synder mod Moralen; man lever imod andre Ord en Tyran, en Aandstyran.

For fuldt nøi at belyse det demoraliserende ved Aandsbegrebet, det immoralske, skal jeg give en historisk Oversigt over, hvorledes denne Tørst har hersket og endnu hersker blandt Menneskeslegten. Jo større Kulturudviklingen er hos et Folk, jo større er ogsaa Tolerancen mod andre Aandsanskuelser; jo mindre Dannelsen og Oplysningen er, desto større er Aandsgrænset og Intoleransen. —

Vi kaster først Blikket paa Jøderne. Ved at studere deres Literatur har vi Fakta for os, som det i Virkeligheden var. Det er ikke blot skjønne Sider hos dette Folk, nei ogsaa mørke; ikke mindre end nogle andre Folks. Jeg skal kun nævne et Par Eksempler (som mange maaske vil skille og som lysende Punkter i dette Folks Liv). Da Moses var paa Sinai Bjerg for at hente Lovens Tavler, bad Folket sin Øverstepræst Aaron om at gjøre dem en Gud, hvilket ogsaa gjordes i Form af en Kalv. Ingen kan sige paastaa, at man gjorde dette i nogen ond Hensigt først Fremfor alt i Uvidenhed. De gjorde det, fordi de troede, at det var rette. Da Moses kom ned af Bjerget og saa hvad der var skeet, blev han meget vred, slog Lovens Tavler itu og sagde: „Hid til mig, alle som tilhører Herren!" Levis Børn kom, og Moses bød dem at gaa gjennem Leiren med draget Sværd, og 3000 Mennesker faldt paa samme Dag. Det andet Eks. er, hvorledes baade Jehovas og Baals Profeter dræbte hinanden indbyrdes. Dronning Jesabel dræbte Jehovas Profeter, men Profeten Elias lod ikke ihjel 450 af Baals Profeter paa en Dag. Denne Intolerancens Aand blussede igjen heftig op, da Jesus traadte

frem. Han blev selv et Offer for den. Til sine Disciple havde Jesus sagt: „Se jeg sender Eder som Faar blandt ravende Ulve." Og de Kristus har kun tilfulde lidt at vidne om Sandheden af dette Ord. Det var i Begyndelsen Jødernes Overste, der øgte Forfølgelsen mod de Kristne. Den hedenske Verden betragtede dem i Førstningen kun som Elendige, og deres Lære som Daarlighed, der kun forfører et medynksomt Smil. Men Forholdet forandredes. Hadningerne fik snart Grunde og for at disse Elendige, disse Foragtede var farlige Revolutionære, hvis Tendents ikke var mere mindre end en voldsom Revolution. — Med ubegrændset Tolerance havde Hedenskabets Kulturfolk, Romerne behandlet andre Folks religiøse Overbevisning. Paa Kapitolet ved Siden af Roms Guder var ogsaa Plads aabnet for andre Folks Guder. — Men med strenge Fordringer kom de Kristne. Deres Gud er en eneste Gud. Han kræver: Jeg vil ikke have fremmede Guder for mit Ansigt. — De ukyndige og fattige Kristne Mænd kom og fordrev, at alt det, som denne magtige Verden anser for stort, alt hvad Mennesket tilbeder har hos sig selv, skulde kastes for deres Herres Fødder. Det var dette som vakte Had mod, og saaledes er det altid. Den hedenske Verden, det hedenske Samfund var raadnet. Det havde vokset en prægtig Bygning, men den var sunket i Gruus. Og ulykke i et Kristendommen visse fiendtlige Sindelag og det Raadne i det romerske Samfund, deri laa ogsaa Grunden til at det forfærdelige Had optændtes mod de Kristne og deri laa ogsaa Grunden til de skrækkelige Forfølgelser som de romerske Keisere foranstaltede. Den mest umenneskelige Grusomhed anvendtes mod de Kristne. I Parentes skal bemærkes, at denne

Tids nettop var Kirkens Blomstringstid. Det er noget som synes at gaa gjennem alle Folkeslag, at vor Natur ikke taaler de gode Dage. Naturligvis havde ogsaa disse Tider sine Skygger, men i det store og hele maa vi sige, at Martyrkirkens Kristne er en Skikkelse, der vedgyder Ydmyghed og Beskjedenhed. Medens han skyder bort af sine Øine det straalende Maal, holder han for sine, som hans Mester gjorde det. - Dette forandres pludselig, da Keiser Konstantin kommer paa Tronen. Alt forandres, saa de Kristne neppe, at man var det tusindaarige Rige kommet. Og Forandringen blev ikke blot i det ydre, men gik ind i det indre. Det er et kirkehistorisk Faktum, at aldrig stod Kirken dybere i sedelig Renhed, aldrig vedholdende og troskyldige hos, end naar Modgangsbølgerne brøde om Kirkehuset, og aldrig mærkede man mindre Livets Rørelse, end naar Medgangsvindene blæste; som en eller anden Forfatter udtrykker sig.

I det Øieblik det blev en borgerlig Fordel at være en Kristen, stod Kristendommen i Fare for at dø. Ligesaadan som de haardeste Trudsler og den blodigste Tvang formaar at rive den i Landets af Kristendommen grebne part fra hans Fa, ligesaadan, ja endnu mindre formaar borgerlig Fordel og timelig Ære at skaffe Kirken en eneste sand Tilhænger.

Lad os blot sande os til vort eget Land og Kirkens Forhold paa os. Her er vel ingen, som vil paastaa, at det, at Bekjendelsen for sine Tilhængere, at det har bekjostet Kirken en eneste Gut, som fra kristelig Standpunkt var værd at eie.

Efter min Mening er den sikreste Vei til at faa udbredt sand Kristendom paa, det er at sætte gudelig Bekjendelse for at være kristen. Det var ogsaa nettop dette, som var Tanken ved det sidste Skridt, som skete ved Konstantin. De Kristne blev nu overøste med Naadesbevisninger. Nu var det en Anbefaling til høie Embeder, at være en Kristen. Det gjorde Folk til store Mænd - til Statholdere og til Feltherrer. - Selve Konstantin omgav sig med et Hof af Tilbedere, som, skjønt de kaldte ham den apostoliske, og som priste ham salig, først fordi han regerte i denne Verden, og dernæst fordi han i den tilkommende skulde regjere med Gud sin (Hvilken Sygelighed og det af Kristen Mand.)

Og nu kommer vi til en af de begyndelsigste Modsigelser, som ved Menneskeslegtens Historie har at opvise. Med Korsfæstelsesraabet paa sine Læber og neppe selv sluppen fri fra Forfølgelserne, optraadte de Kristne, som nu de aldrig havde følt den mindste Lod at være forfulgt. - De havde ikke lært at være tolerante og overbærende mod andersdannede. Den samme Kristne Kirke, der havde begyndt med at lide saa meget, denne samme Kristne Kirke skulde komme til at udgyde mange gange saa meget Blod som Hedningerne. Den skulde prise de første Aarhundreders Martyrer og selv skabe andre i hundredetusindevis. Kirkens Historie er overfyldt af de raffinerede Pinigivninger og de skrækkeligste Voldshandlinger udøvet af Kristne Mennesker i Jesu Navn. Bøddelen er gjort til Helgen. Herpaa kan vi ogsaa se fra vort eget Land. Jeg skal kun minde om Olaf den Hellige. Og det er ikke blot den katholske Kirke, som har skabt Martyrer ogsaa den Protestantiske baade den lutherske og den reformerte. Protestanterne kom ogsaa med Foragt paa Fiskeri for ethvert Middel til at tvinge overensstemmende med sin Overbevisning. Luther har kjæmpet kjærlig Vaabenkamp mod enhver Forstyrrelse, men det var kun

saalænge de selv var forfulgte og mørnget af overmægtige Fiender. Kappe Hauvde de selv paa Magten for alle de vakre Ord om Frihed vare gjennemt, de vakre Ord om at Guds Rige kun udbreedtes ved aandelige Vaaben. Protestanterne sagde m. h. t. Katolikkerne: „Lad os udbede det saa stærkt som muligt, at det at sætte et Baalsbillede op ved siden af Kristi Evangelium er den største Synd, hvori et Menneske kan gjøre sig skyldig. Lad os ikke under nogensomhelst Omstændigheder tillade at forbinde hjemmelige Ting den Sande Gud, at dette skulde være Statsmanden tilladt at forbinde hjemmelige Ting med Kristi Samfund og Lære." Paa et Kirkemøde i Amsterdam 1620, vedtoges det enstemmig, at den Paastand var en falsk Lære, at Staten ikke skulde have Ret til med Magt at underbygge Afgudsdyrkelse og Kjætteri, d. v. den R. Katolicismen. —

Den skriftlige Reformation fokom kortvin lod Lagen Servet brænde, fordi han i sine Skrifter havde benægtet Dogmet om Treenigheden. Og denne afskyelige Daad var Gjenstand for de mest lumre Bifaldsytringer fra de mest ansete protestantiske Teologer ja endog fra en Mand som Filip Melankton. Lignende afskyelige Ex. kan fremvises fra alle Lande, men jeg skal ikke prakke med flere. Alle Partier baade Katolikker og Protestanter gjorde naturligvis, hvad de gjorde i Kristi Navn til hans Ære, til hans Riges Forherligelse. Hvilken skrækkelig Misbrug af hans Navn, hvem vilde dreje alle til sig kun ved hjælp af hans Magt, hvem der kun vilde have Folkemængere i Land og Landkrek. Men vi har dog ikke, saa synes det mig, fuld ret til at kaste den

dem dømmende Sten paa hine svundne Slægters Fader - vi dør endnu selde tilbage med saa mangt, der over Frygt og Dres paa Samvittighederne. Hans Nilsen Hauges Historie er ingen gammel Saga. Det er ingen gammel Historie, hvorledes denne Mand i mange Aar af alle Kræfter maatte sidde i Fængsel, fordi han oprigtig bekjendte sin Tro. Endnu staar Dessuterlovens mange vrangfulde Bestemmelser ved Magt. Det er utvivlsomt store Ting, at Kjætterloven ikke flammer, og at Inquisitionen er borte, men det er ikke nok, det er forlangt, at Aandstyranni maa bort; thi det er det til Fuldeo bekjendte Menneskes Ret at tænke frit i Samvittighedsanliggender. —

Aandstyranniet fjernes de bedste og største Aander fra Kirken, og den faar ingen igjen som den ivrigt ved sig vare dent med. Fx. Voltaire, denne klare Syns Aand, denne vandhedselskende Aand, der ingen Mening kunde finde, men kun stødtes tilbage af Utilskeder og Forskrifter i den katolske Kirke. Han var en skarp opfindig Natur, hvis Aand spottes af den Grundsætning, som Kirken udvirke mod Andersdenkende; og derfor vilde han sætte Liv til Kamp med denne ufeile Blod forfølgende Kirke. — Det er ikke sært, det, at naar en af Kristendommen oberørt ser, hvorledes Splid og Uenighed skulles Kirkesamfundene ad, ser hvorledes Livet i Kjærlighed hjælpes, medens den theologiske Spidsfindighed ofres og medens væsentlige dogmatiske Begreber ofres og skiftes, det er ikke sært det, siger jeg, at en saadan Aand vil have vanskelig for at finde denne kjærlige Kjerne, som skal ligge skjult bag en saa modbydelig og skræmmende Skal. — Jeg kan ikke forstaa mig saaledes, som nu jeg vil, at de Kristne aandeligt skulde indgaa Kompromis med dem, som er Fiender af Kristendommen

Ret, men jeg vil, at man kun skal kjæmpe
med aandelige ikke med kjødelige Vaaben.
Man skal møde sine Fiender med Kjærlighed
ikke med Had i Forfølgelse.
Man lod os ikke vende tilbage og betragte Kirken
fra dens Konstantin. Lad os betragte Kirken
i dens Forbindelse med Staten og vi vil se
Følgerne af denne Forbindelse i det kirkelige
Liv, hvorledes de ikke ytre sig lysomfor
Anderledestænkende. Allerede for Konstantin
var der opstaaet adskillige theologiske
Stridigheder.—
Nye Læresætninger var dukket op og atter forkastede.
Theologien havde allerede grebet for vidt
om sig— man blev fornærget og brøjet med dem.
Men paa Grund af Forfølgelserne havde man
ikke faaet saa megen Tid til at beskjæftige
sig med Læren. Men ikke for var Forfølgelserne
forbi, før man begyndte at forkynde Læresætninger
ret af Kjættens Lyst. Og det var ikke blot
de Lærde, som strides. Hele Folkemasserne
sattes i Bevægelse ved theologiske
Spørgsmaal om saakaldte hvorvidt der er tre Personer i Guddommen
og om samme Forholdet mellem Kristi to
Naturer. Man betragtede hverandre ved Hjelp
af forbrændte Skaarer af Befolkningens Barnedaab.
Der var en Lidenskabelighed i Tonen i denne Strid,
som forfærder. Vi ser ogsaa denne samme Lidenskabelighed
i de lutherske ortodoxe Lutheranernes
Kvalitisme mod Filip Melanchton, og senere mod
Spener og Francke. Og vi ser det ogsaa i vore
Dage, vel i mindre Maalestok, men med det
samme lidenskabelig Kjærlighed i den
kjødkirkelige Retskaffenhed Angreb ikke blot
paa Grundsætningerne, men ogsaa paa
Personligheden for paa enhver Livsytring over-

hovedet, dette paa en Maade ikke er forsvarlig efter dette egets
Mønster. Man skulde ikke tro, at det
dog ikke er alle, som er grebet af dette dogmatiske
Raseri saaledes som i vore Tider. Det gjorde ikke Forbitrel-
sen og Forvirringen mindre, at Keiseren blandede sig
i Striden. Konstantin lod sammenkalde et Kirke-
møde i Nicæa, Aar 325, og herved gjorde han den
farlige Begyndelse til at trække geistlige Spørgs-
maal ind under Statens Afgjørelse. Men Staten
er ikke kompetent til at afgjøre slige Ting. Det
blev jo at Kirkemødet i Nicæa vare frit, men det
var ikke Tilfældet med Athanasius. Konstantin
lagde et Baand paa alle, og det athanasianske
Dogme blev trumfet igjennem. Ja Keiseren brugte endog
den, som ikke ville underkaste sig Landflygtighed,
og de faa, som nægtet, maatte gaa ganske dragne i
Landflygtighed. Det var saaledes blevet en Stats-
forbrydelse ikke at være athanasiansk. Men det blev
snart mere end. De forkjærlige Indrømmelser, som de
Kristne havde gjort ved at gjøre sig uvenner
Magthavernes Yndest, viste snart sine forgjelige
Følger, thi snart fik Arianerne, som i Nicæa havde
lidt Nederlag Overtaget over Keiseren, og nu var
det de Retstroendes Tur til at beklage sig.
Keiserens gunstige eller ugunstige Forhold til
Partierne bragte Meningen til at svinge.
Hvis man forfulgtes, raabte man paa Troesfrihed
men var man i Majoritet og kunde faa Staten
til at forfølge Modstanderne, da var man hjertens
glad paa Statens Ret til at tugte Kjætterne,
de vanvittige. Athanasius var blind paa
Kirkemødet i Nicæa, men Historien paastaaer
Nederlaget i Tyrus 10 Aar senere, men N.B. da var
han nytigvis i Minoritet. I sit Forsvarsskrift
i Anledning dette Møde skriver han: „Hvilken
Trykhed skal det ikke til, først kalde dette

en Kirkeforsamling, hvor en Kirkelig Embeds-
mand har paa Forsædet, hvor Retskrifterne var
klædte, hvor man ikke uden for Kirkens Dører
saa Politiet ordne de Politiforordninger, hvor
Embedsmanden talte, mens Borgerskabet
sang eller bøiede sig for hans Ord, og hvor
man ved Tvang forhindrede, hvad de pleide
af dem ikke Kirke." Præsten mener jeg er
saa berettiget som ved muligt. Skade,
at han ikke talede paa et Præstemøde for
da dette fik ed over Ørerne. Ja slige ex-
kunde høres i Massevis, men jeg skal ikke
tale med flere. - Borgerlige Straffe af særlig
lig Art rammede Gejstlige. Ingen Gejstlig kunde
nu fri Borgers Rettigheder - som det ogsaa er Til-
felde her i vort Land den Dag i Dag - det er
som om hine Skjønsyge ved den praktiske
Art kunde bringe Folk til at have andre
Religions Meninger end den herskende
Kirke, og at ingen Straf derpaa var for
stor klat straffe den gjenstridige.
En slig Opfattelse af Underbevidstheden kunde jeg
i Adskillelsen i Forretten ikke straffe paa gyse
hos os. Blandt de mindre uddannede Samfunds-
klasser er det ofte at støde paa Uformuenhed til
at begribe, at det, at man har andre Meninger
end de almindelige, ikke det, at man ikke
vil bøie sig for det bekjendte - for Børnelærdom-
men -, kan skjelne i Mangel paa Villie til at
gjøre det, som er ret og godt.
Det er denne gængse Opfatning, at den
som ikke i alt vil være som Præsten og
Kirkeskolen, han er ikke en ikkekristelig Mand-
hvem er jeg skulde vove sagten en Fader.
Den er denne samme Opfatning, som har
gjendt vore Bønder saa Konservatisme i kirkelige

Spørgsmaal, de vilde saa vidt give Embedsmændene
Trosfrihed. Dé ane ikke, at de var at kunde
Tros- og Bekjendelsesfrihed nytte arbeide paa at
demoralisere Embedsstanden. Det er farligt at
Kirken indgaar Forbindelse med Staten som Statskirke.
Det er dens som for Øieblikket mener, at dens man-
gav Menneskene Frihed i det kandelige, hvis Præsten ikke
ikke Skranke for de forskjellige Meninger, Livsytringer,
de vilde Kirken lide et overordentligt stort Tab,
vistnok en hel Del Tilhængere; som nu i det ydre
Kirke bære finder sin Styrke og Trøst. Det er vist
nok, at der vil ske et stort Frafald, naar
Tøilerne løses, men det vil dog være tilfyl-
ladende, de der som følelser sig, slettes ikke
har tilhørt Kirken. Saalænge jeg at staaes, vil
Kirken nytte vinde, naar det ikke længer er
forbundet med jordisk Fordel at høre til den.
Statskirken er en Fiende af den sande Kirke.
Alle Statens Borgere tvinges til at bekjende
sig som Kristne. De tjenes, ja tvinges til Gudelig-
hed og Hykleri; til visse Tider nødes man til
at gaatage sig en Kristelig Maske. Alle Stats-
kirkens Medlemmer skal jo konfirmeres, alle
skal jo for Gud og Menighedens Ansigt bekjende
at o.s.v.. Alle skal jo nyde Alterens Sakra-
mente. De fleste tvinges dertil, efterdi man
lever, til at ede og dreie sig selv til Børn.
Ved den kirkelige Ophævelse lyses Kirkens
Velsignelse over de mest skjendige Synder.
Derfor vil med Statskirken og dens tvungne
Konfirmation, som institutionelt strider mod
den sande Kirke, som de Institutioner der
mest befordrer og opdrager Mennesket til
Hykleri og Gudløshed. Her oplyses en Uddeles-
se, Hvor der ligger at søge dette mørkeste
Stykke over Præsterne og deres kirkelige Forretning.
Samt af prof. Bugge, biskop Grimelund og pastor Rothe ved.

I Teorien er alle Præsterne med, men naar man virkelig skal til at praktisere, ja da er det, det kniber. Det vilde være skrækkeligt, at være Statskirkepræst efter slige (Hørens) Udfaldelser. Jeg skulde være selvbevidst fuld af Overtro at jo mere Samvittighedsfuld en Præst vilde være, jo bedre er han skikket til at være Præst i Statskirken. Saaledes føres man ofte en Præst i Skriftetalen sige til sine Altergjæster, at de pleie af dem er Skrøbeligere og vantro og nogle Gudløse efter menneskelig Dom, ellers anderledes Syndernes Forladelse i den Hellige Guds Navn.

Vi maa dog være glade over, at de er komne saa vidt, at de bekjender, at Statskirkesystemet kommer til en Skrøbelighed, ligesaa paa at Bekjendelsesfriheden Princip bryder med sin Tvangsmagt, at den som en ny Gud havde sig høiere og højere paa den civiliserede Menneskeheds Horisont.

Formanden bebrejdede mig Talerstolen og efterat have erklæret sig enig med Foredragsholderen opfordrede han til Diskussion.

Pastor Hallerud var enig med Foredragsholderen i, at der ingen objektiv Sandhed fandtes og alle Grimis Ytringer om Konfirmation og Altergang anfaaes af ham for magtesløse, da ingen norsk Lov paabød kirkelig Konfirmation eller Altergang. Det samme var Tilfældet med Ægteskabsceremonien, da borgerligt Ægteskab var lige saa gyldigt som kirkelig Vielse.

Kirkesanger Grimm var ogsaa enig med Grimi i, at ingen virkelige Sandheder fandtes, thi i saa fald vilde man kaste fuldstændig Ild i Luften. Han kjendte disse Meninger før, men det er dog godt at faa vide, at Præsten ikke virkelig Sandhed ikke kan

bli gammel. Dette gjælder dog kun de aandelige, idet de timelige indkommes — Dahl bemærkede at ogsaa enkelte anser disse for usande.

De der ikke erkjende objektive Sandheder maa dø aldeles haabløse, da dette naturligvis intet kjendes til, hvorledes det forholder sig efter Døden. Hvad skal man kunde om Helvede, naar den objektive Sandhed ikke findes. Den Kristne vil gaa Døden imøde meget mere haabfuld. Fortvivlelsen kjender kun sammenligningsvis, naar en Kristen dør. Gud bevare os for at dø haabløs; dette maa den, der ikke erkjender den objektive Sandhed absolut gjøre. Talerne var enig med Foredragsholderen i de historiske Skildringer. Det er skjødt, at Folk skal rase saaledes mod Kristendom, som de har forskjellige Anskuelser. Jeg vil ingen Fortrydelser have for min Tro, derfor maaler jeg ogsaa andre paa Kristendommen Troesfrihed.

De Kristne forsvarte Intolerancen, da de underbrydtes, men ikke, da de blev de herskende; men de vantro var ikke et Haar bedre. Enig med Grimi i, at Stat og Kirke ikke bør være sammenbundne, men Statskirken er dog ønskelig fri, ja, Statsborgerne Medlemmer kan endog medarbeide den og ligesaa blive staaende, men dette er dog meget ønskeligt. Grimi paa vel ha i sig igjen, at der er Konfirmations- og Altergangstvang. Præsterne har selv talt imod Konfirmationstvang, idet de ikke vidste, at nogen Lov kunde ikke fandtes. Det er dog skadeligt, hvis nogen lader sig konfirmere uden at mene meget med det. Enig med Grimm i at holde Kirkerne kjære. Kirken ligger mennesket meget nærliggende.

P. Tufte. Hvilken moralske Pligt har vi Kristne til at melde os ud af Kirken

naar vi ikke kan skrevet os ind?

Præsten Hulkrands synes, det vilde være højeste Grad af Landstyranni, om vore Forældre ikke maatte os ind.

P. Tufte Ser man den Maade praktiseret i andre Forsamlinger eller Samfund?

Præsten mente, at at Forældrene bør have den Ret over Børnene at skrive dem ind i Statskirken, naar de handle efter sin Overbevisning.

P. Tufte kuser sig ikke bunden ved nogit, andre gjør med sig.

Præsten Nei, Lægeverden for Resten, synes gjerne at Forældre ingen Ret har til at træffe nogen saadan Forføining.

Th. Grini Det at gaa glipp af borgerlige Fordele var det, som holdt sammen i Statskirken. Dissenterne havde gjerne mange Udgifter til Statskirken (mange Stemmer nik) Talerne benyttede ikke timelige men vel aandelige Sandheder.

Præsten Statskirkens Medlemmer betaler selv sine Skoler, synes ikke Præsterne udøver nogen Tyranni.

P. Tufte bemærkede, at det er Folks almindelige Mening at der er Konfirmationstvang, og derfor burde man have sige at oplyse Folket herom.

Præsten oplyste at dette var gjort.

Th. Grini mente dog det blev indirekte Tvang saalænge ikke Konfirmationen var afskaffet

Landvig fyntes det var store Modsigelser i hele Indledningsforedraget. Fik det Indtryk af Foredraget, at Gud ikke skulde have Lov til at sige „du skal ikke have

fremmede Guder for mig. Kristendommen havde fattere Ting at holde sig til, mente, at Kristus er død for Synderne. Grunde sig over Ustraffelser som „vi Fritænkere"

Præsten antyde, at Skoletvang ikke kunde regnes til Landstyranni, da Børn ikke burde kunne bestemme over sine egne Handlinger.

Universitetet holdtes oppe dels af Statstilskud dels af Legater, og desuden højeste ogsaa Fritænkere skjøtte af Universitetet.

Th. Grini kom ikke ind paa, at der ikke var Konfirmationstvang, men tilstod, at andre Samfund var ikke mindre landstyranniske end Statskirken. Sandvig rørte et meget landstyrannisk Standpunkt.

Landvig Grini sagde, at den store Sandhed var Guds Ord og dog benyttes kun Guds Ord.

Th. Grini kan ikke negte Guds Ords Sandhed.

Ødegaard sagde det var en objektiv Sandhed at det er en Gud til, fordele alle følte det kun sin Samvittighed.

Lars Hoppestad Skolenævnet Skedsmo oplyser, at de, der ikke konfirmeres, staar som Lovovertrædere, mener altsaa, der er Konfirmationstvang, negtet der ingen Straf var herfor

Peder Tufte mener, det ingen Hjælp er for Børnene, om Præsten oplyser, at der ikke er Konfirmationstvang, hvortil

Præsten Hulkrands bemærkede, at 15ten Aars gamle Børn selv havde Ret til at bestemme sig herom,

Th. Grini syntes, at dette intet hjalp.

Skolevæsenet Forøvrigt Det er merkeligt at der ikke er Lovbud Enighed om Konfirmationstvang. Det er umuligt at opheve en Lov som ikke

existerer. Sovgvennen kan ikke blande sig i Forholdet mellem Forældre og Børn i Konfirmationsspørgsmaal.

Han mente der maatte vare absolute Sandheder til, men efterhvert forskjellige Mennesker maatte komme til Kr. Grimis Anskuelser, hvis man ikke var kommen til samme Overbevisning; først når man føler sig Guds Børn kan man se de rette Sandheder. Han havde hørt meget længe, før han blev tolereret.

Gunder Knudsen holdt derefter en lang Tale, hvor han sagde at paavise Bibelens Sandhed, men blev af Formanden gjentagne Gange afmodet at slutte, da denne syntes, Gunder Knudsen skulde at forsvare sin Sag paa en upassende.

Kr. Grimi. Han havde ikke sagt, at man ved Dåben blev nødt til at modtage Kirkens Bekjendelse. Man burde sige sit paa sine Medmenneskers over til sine Meninger ved Overbevisning. Det var ligegyldigt for ham hvilken Tro enhver havde.

Peder Knudsen syntes Grimi var i Modsigelser med sig selv. Vi kunde ikke tage Ansvar paa os for det, der var skeet længe før vor Tid.

Peder Tufte. Døren har sagt, at Kristendommen blev udbredt ved andre, men dette troede han Ikke at de havde været undervist saalænge.

Dahl sagde at paavise, at gamle Kristendom havde været Statsreligion.

Kr. Grimi kunde ikke forstaa hvor man skulde gaa ud fra Myndig i Selvmordsjeblikket. Man kunde ikke Grimi sige hvad Konfirmation betød i 15te Aars Alderen, og Staten burde derfor ophæve Loven.

Kirkesanger Grimm havde ikke sagt, at Kristendommen var nødvendig for Retsbekjendelse; for vore med disse kunde de vanskeligt blive. Han var ked for Kristendommen, hvis de kom til Magten, for de vilde berøve os Kristendommens undervisningen, og dette vilde være Statsreligion. Findes ikke saa liberalt Samfund i Verden som Protestantismen.

Peder Knudsen havde faaet meget bedre Tanker om Grimi paa det sidste, han troede at Grimi var i nødlages Gjæringsproces og sluttet, at han snart maatte faa det rette Liv.

Kr. Grimi mente, at han var kommet til et modsat Standpunkt i sine Overtrædelser, og han holdt paa, hvad han havde sagt i Foredraget.

Til Formand valgtes Hr. Kr. Grimi.

Mødet hævet.

T. Taraldsen.

Aar 1890 den 10de Februar holdt Samfundet sit 4de Møde paa Gjerpens Skolehus. Peder Tufte holdt Indledningsforedrag om Forsvarssagen der lød saaledes:

Der er en Bevægelse, som er stærkt oppe i Nutiden, og i særdeleshed har den gjort stort Fremskridt i vort Land i den senere Tid. Jeg mener Forsvarsbevægelsen. Denne har for Øieblikket antaget store Dimensioner. Den har grebet Folk i alle Stillinger og af begge Kjøn uden Hensyn til Politisk Farve. Forsvarsbegeistrede Mænd reiser omkring og holder Foredrag, Kvinderne slutter sig sammen i For-

eninger for at indsamle Penge i Forsvarsøiemed, og den mandelige Ungdom over alt i at bruge Riflens. Begeistringen har i det hele taget skaffet alt Udslag i en Offervillighed saa stor, at man vanskelig skal kunne ~~kunne~~ opvise Magen. Om Forsvarssagen selv hersker der i Almindelighed den skjønneste Enighed. Alle vil bidrage efter bedste Evne til at værge Landet, saasnart de tror, der er Fare paafærde. Det er kun om dette sidste, om hvorvidt der for Øieblikket er nogen speciel Fare eller ikke, at der er en Smule Uenighed. I alle Fald har ikke jeg seet nogen anden Opfatning komme til Orde her i vort Land, det maatte da være at Ullmann dannede en Undtagelse. han er jo bleven kaldt Forsvarsnihilist, d. er en som intet forsvar vil have. Men ~~for~~ i Regelen ~~Resten~~ blir den Lære opstillet som en Trossartikel der er ophøiet over Tvil, at naar man blir angrebet, da er det både en Ret og en Pligt at forsvare sig. Hvis nogen tillader sig at mene noget andet, blir han uden videre ansect som en slet Borger, der ikke besidder Spor af Fædrelandskjærlighed. Jeg agter nu imidlertid at tage disse Meninger op til Drøftelse. Enhver Sag kan som bekjendt sees fra ~~flere~~ to Sider, og det er vel i ethvert Tilfælde bra at det blir gjordt. Lad os da tage for os den almindelige Anskuelse om ~~Forsvarskrigen~~ Krigen i Almindelighed og Forsvarskrigen i Særdeleshed og holde den frem til Beskuelse i Civilisationens og Kristendommens Lys. Angrebskrigen dernmod er det vel ikke nødvendigt at ofre saa meget som et Ord. Alle her er vel enige om at anse den som forkastelig og umoralsk. Til bedre Forstaaelse af Sagen vil vi først tage for os det enkleste ~~enkelte~~ Forhold, som finder Sted mellem Borgere i samme Stat. De staar jo i samme Forhold til hverandre indbyrdes, som de forskjellige Stater sig imellem. I civiliserede Stater gaar jo ikke Borgerne stadig væbnet.

Staten har givet Love, som saavidt muligt beskytter enhver enkelt Borgers Liv og Eiendom, og disse Love maa enhver boie sig for. Naar to Personer kommer i Konflikt med hverandre, saa afgjør Domstolene deres Mellemværende. Ingen har Lov til at tage sig selv tilrette. Ret og Retfærdighed er det afgjørende; Magten maa vige. Anderledes forholder det sig i den ~~uncivilisered~~ civiliserede Samfund. Der gjælder den stærkeste Ret. Lige som blandt Dyrene. Den, som er begavet med den største fysiske Styrke, kan frit kue og tilintetgjøre den svagere. Det er altsaa, mener jeg, Aandskraftens Overtag over den raa Kraft som er den væsentligste Forskjel mellem Dyr og Mennesker, mellem Civilisasion og Vildhed. Uden Aandens Herredømme over den brutale Magt er ingen Civilisation mulig. Hvis nu dette er sandt, saa maa det vel have sin Gyldighed ligesaavel for Staterne i deres Forhold til hinanden, som for de enkelte Mennesker indbyrdes. Men hvorledes er Forholdet i denne Henseende? Det er dette, at medens man forlangst har faaet afskaffet Ret-Mand og Mand imellem ~~privat Personer~~, saa gjælder den fremdeles mellem Staterne. Disse, saavel de store som de smaa, anspænder sine yderste Kræfter for at holde sig forsvarlig rustet. Alle gjør det, heder det, for at sikre sin Tilværelse og Fred. Det er, som det skulde være en Samling af vilde Dyr, der var hinanden fiendtlige. Derfor er det noksaa betegnende, at de fleste Stater har valgt et eller andet vildt Dyr til sit Vaabenmerke, som f. Eks. en Løve, en Ørn, et Næshorn og saa fremdeles. Vi lever i det nittende Aarhundrede og er ikke kommen længere end at saadandt barbarisk Væsen som Krig endnu eksisterer og det i en mere ødelæggende Form end nogensinde før. Naar skal Staterne engang blive saa Civiliserede, at de nedlægger i Krigs-indretninger ~~redskaber~~ og lader

sine Stridigheder afgjøre paa Rettens Vei? Det er paa det
de Grundlag, mener jeg, at Arbeidet for Fredens Bevarelse bør lægges,
idet det for at opmuntre til Rustning og Krigsøvelser i stedse større
Skala. Man bør arbeide frem en Folkeopinion for Voldgiftsdomstole
saavel i vort som i andre Land, en Folkeopinion saa stærk,
at de styrende tilsidst bliver nødt til at tage Hensyn til den.
Saameget mere som det jo ikke er nogen altfor lang og ukjendt
Fremgangsmaade, den jeg her anbefaler. Nei, Voldgiftsdomstole
mellem Staterne har allerede i længere Tid eksisteret, om
end i indskrænket Omfang, og er saaledes en prøvet Institut-
ion, der, som jeg tror, har virket til alle Parters Fordel.

Vi fandt, at Krigen er en Levning af Vildhed og
Raahed. Der er noget af Dyrets Natur i os; vi er endnu ikke
blevet fuldt ud civiliserede Mennesker. Men er Krigen et
Bevis paa manglende Civilisation, saa er den i mindst
ligesaa høi Grad et Bevis paa, at det skorter paa vir-
kelig Kristendom. Jeg faar for Sikkerheds Skyld gjøre
en lidet Reservation. Naar jeg i det følgende kommer
til at kritisere de Kristne, saa maa jeg bede om, at
jeg ikke bliver opfattet slig, at det er Kristendommen,
som jeg vil Livs. Nei det er aldeles ikke min Hensigt.
Det er Krigen som jeg anser for forkastelig og vil have
udryddet, men ikke Kristendommen. Enhver har lært
det første Bud og ved at det lyder: „Du skal ikke slaa
ihjel." Men er det ikke netop det, som sker gjort i det
store i Krigen? Eller er der gjort nogen Undtagelse for
Krig? Jeg skjønner virkelig ikke, hvorledes de kristne,
kan slaa de to Ting, nemlig det 5te Bud og Krigen til at
rime sammen. Fremdeles vil jeg tillade mig at henlede
alle Kristnes Opmerksomhed paa Jesu Ord i Bjergprædik-
enen. Han siger der ifølge Matthæus: „I har hørt, at
der er sagt: Øie for Øie, og Tand for Tand. Men jeg siger
eder, at I skal ikke sætte eder imod det onde; men dersom
nogen giver dig et Slag paa din høire Kinden, vend ham
det andet og saa til. Og dersom nogen vil gaa ind med
dig og tage din Kjortel, lad ham og din Kappe.

Og dersom nogen tvinger dig til at gaa en Mil, gak
to med ham. Giv den, som beder dig og vend dig ikke fra
den, som vil laane af dig. I har hørt at der er sagt:
Du skal elske din Næste og hade din Fiende. Men jeg siger
eder: Elsker eders Fiender, velsigner dem, som eder for-
bande, gjører dem godt, som eder hade, og beder for dem,
som gjør eder Skade og forfølge eder." Disse ord er et
Udtryk for den ædleste Menneskekjærlighed og den høieste Mo-
al, som nogensinde er fremkommet her paa Jorden. Men
hvorledes bliver disse Kristi ord befulgt af dem, som vil
være hans Efterfølgere her paa Jorden? Det bliver
saa ofte fremholdt, at Guds Ord, naar det faar Magt
over Menneskene, har den Evne at forandre dem, gjøre
dem til bedre Mennesker end de før var. Nu ja, jeg
vil ikke benegte det. Men hvad skal man sige, naar
man ser, at Menneskene i saa stor Grad, som til-
fældet er, ofrer sin Tid, sine Penge og sine Evner, ja
til og med set Liv i Krigens Tjeneste? Og det sker
i det nittende Aarhundrede efter hans Fødsel, som prædi-
kede om Fred og Broderskab mellem alle Mennesker!
Har Kristendommen i det Stykke, maa jeg spørge, løst
sin Opgave og tilfredsstillet til at Budet om, at vi skal
elske vor Næste er blevet til Virkelighed? Jeg vil blot
henstille det til Forsamlingens Overveielse.
Nu ved jeg nok, at Kristendommen langtfra er saa ud-
rettet som det tilsyneladende ser ud til. Paa Grund af
dens begunstigede Stilling er det en Selvfølge, at der er
en hel Del „Slag" eller med andre Ord: Individer, der
kun paa Papiret høre Kristendommen til. Og af saadanne
kan man formodentlig ikke vente nogen specifik Kristelige
Handlinger. Naar det nu kun var disse, som gav
Anledning til Krig og deltog i Krig, saa var derpaa ikke
saa meget at sige. Man kan ikke forlange at Men-
nesker skal handle ud af en Kristendom, som de ikke
er i Besiddelse af. Men dette er ikke tilfældet.
Krigen deltager virkelig dannede Kristne, ved Siden af Navn-

kristne og Ikkekristne. Der er ingen Forskjel i saa Maade. Hvorledes kan da virkelig Kristne forsvare at gjøre Tjeneste i Krig? Paa Kommando nedskyde og nedstøde sine Medmennesker, hvem vi jo efter Bibelens Ord skal elske ligesaa høit, som vi elsker os selv?!

Jeg kan ikke forklare det paa anden Maade, end at det maa komme deraf, at de fleste Mennesker ikke tænker selv, men lader andre tænke for sig og vænner sig til andres Vaner uden Kritik.

Nu er der altid enkelte, som har Interesse af at saadanne Tilstande bestaar. Først og fremst herskesyge Monarker, som i Krigen ser et Middel til at herske over Folk. Og det, som er i Magthavernes Interesse, er det altid nok til at forsvare. Det har bestandig været saa, at Geistligheden har fortolket Bibelen efter Fyrsternes Ønske, og det er ikke saa forunderligt, naar man har i Erindring, at Kirken staar i Statens Tjeneste. Man holder med dem, man faar Maden af, har en sagt; og det er noget i det.

Vi ved jo, at Præsterne til hver Søn- og Helligdag beder Gud om Beskyttelse for Krigsmagten i Fædrelandet og tilvands. Folk opdrages saaledes i den Tro, at Krigen, naar den blot støtter en formentlig retfærdig Sag, er ikke alene tilladt, men endog en priselig og Gud velbehagelig Gjerning. Man kunde næsten fristes til at tro, at Krigen var en Gud indstiftelse. Jo, der er vist dem, som mener det ogsaa. Ligesom Vor herre skulde finde Velbehag i, at Menneskene slog hverandre ihjel, stridende imod hans udtrykkelige Bud!

Man beder om Guds Bistand til at forsvare sig mod sine Fjender. Men man har ikke den Tro at om den almægtige og retfærdige Gud, at han vil tage sine Skabninger i Beskyttelse. Hvorledes kan da kristne Mennesker tro, at det skulde nytte noget det mindste at kæmpe om de var aldrig saa godt rustede, naar ikke Gud vilde støtte deres Sag? Og hvorledes kan man vente, at Vorherre vilde hjelpe os, naar vi handler tvertimod hans Befaling?

De kristne Stater taaneget om Guds Styrelse i Verdens Menneskets Skjæbne, men Gud raader, "er et almindeligt Udtryk. Man skal nemlig dømme efter deres Handlinger, skulle man tro, at de ikke troede paa nogen Gud.

De saakaldte kristne Stater rustes sig og øver sig, kort sagt, forbereder sig paa enhver mulig Vis for at kunne klare sig i paakommende Tilfælde. Man lider i det hele taget ikke udelukkende paa sin egen Styrke. Nogen Indgriben i Verdensstyrelsen fra Guds Side tager man ikke Spor af Hensyn til i Politiken. For at karakterisere hvorledes den officielle Kristendom er beskaffen, skal jeg minde om en liden Skildrelse, hvorom der nylig beretledes i Aviserne. Et engelsk Krigsskib laa i en Havn ved en af det skjelle Have Øer. Imedens blev 1/4 af Skibets Matroser fangne og spist af de Indfødte, der var Menneskædere. Hvad gjør saa Kaptejnen? Jo, for at hævne Ugjerningen lod han den nærmeste Landsby bombardere. Hvor kristeligt! Og hans Handlemaade blev uden Tvil billiget af den regjering, for hvem han var at staa til Ansvar. Og denne Skildring er ikke enestaaende. Der er fuldt op af Eksempler paa lignende og endnu større Grusomhed af de civiliserede og kristne Europæere. Derfor er det ikke uden Grunde, naar blandt de hedenske Folkeslag med hvem de er komne i Berøring, ansees for de mest tyranniske og grusomme Barbarer.

Jeg er kommen til at tænke nærmere over denne Dag efterat have skrevet en Smule Betragtninger med den russiske Digter Grev Leo Tolstoi. Han er en af Nutidens største Aander. Og saa er det den store Dyd ved ham, at han utrættelig lever efter sin Tro og søger efter bedste Evne at bringe Menneskenes Liv i Overensstemmelse med Jesu Kristi

Lære. Leo Tolstoi tilhørte den høieste russiske Adel, han indehavde tidligere Embeder som russisk Officer, og han var Eier af et prægtigt Herregaard i Nærheden af det han gjorde Afkald paa. Han har opgivet både Rang, Embeder og Eiendom. Han lever nu blandt Bønderne, gaar klædt som dem og tjener sit Brød ved legemligt Arbeide.

Aandsmæssigt er Tolstoi en fremragende Forfatter. I den senere Tid har han skrevet flere Værker hvori han forfægter sine Anskuelser, jeg vil særlig nævne „Livsspørgsmaal" og „Hvori bestaar min Tro". Han er en begeistret Tilhænger af Jesu Lære, hvem han betragter som det høieste sædelige Ideal. I Særdeleshed er han dybt grebet af Jesu Bud om, at vi skal elske vor Næste, og han er følgelig en Hader af Krigen, hvilken han kalder „det ~~privilegerede~~ privilegerede Mord." Tolstoi mener, i Tilslutning til Jesu Ord i Bjergprædikenen, hvilke jeg nylig citerte, at man ikke har Lov til at sætte sig op mod sine Medmennesker og tilføie dem nogen Skade.

Han paastaar, at Magtmodstand som Middel til at raade Bod paa tilføiet Uret ikke fører unyttig, men bevirker blot en Forøgelse af Ondet, da det er Voldshandlingens Natur at avle ny Vold og at mangfoldiggjøre selve den Ulykke, de tilsigter at afhjælpe. Et godt Bevis paa Sandheden af denne Paastand anfører, synes jeg, Gustav Wasas Deltagelse i Treaarskrigen.

Tilspurgt om han ikke vilde komme en uskyldig Reisende tilhjælp, hvis han kunde, naar han saa ham blive overfaldt af en Røver, svarede Tolstoi: „Hvis jeg traf en Bjørn i Skoven, der var ifærd med at tilføie et Menneske, vilde jeg ramme en Ørn ned i Løvet paa den, men jeg vilde ikke ihjelslaa et Menneske, der var ifærd med at gjøre det samme."

I sin Bog „Hvori bestaar min Tro"

skriver Tolstoi angaaende Krigen: „Dersom vi har i den Grad fjernet os fra Christi Lære, at netop Afstanden er blevet den væsentligste Forhindring for at kunne forstaa Læren. Vi har agtet saa lidt paa, hvad Kristus har sagt til os angaaende Livet, og i den Grad glemt, at han har forbudt os ikke blot at dræbe vore Medmennesker, men endogsaa blot at vredes paa dem, at det synes os, som har vi ret til at tale om kristeligt sindede Krigshære, til at anraabe Gud i Bøn om Sejer over vore Fjender og til at dække vor Stolthed i at bære Kaarde, dette Symbol paa Mandedrab, — det synes os, at Kristus ikke har forbudt Krig. Havde det været hans Mening, vilde han have udtalt sig tydeligere. Vi glemmer, at Christus aldeles ikke kunde tænke sig, at Mennesker, som betegnede sig til hans Lære, der prædikede Ydmyghed, Sagtmodighed og Broderskab mellem alle Folkeslag, roligt og bevidst kan forsømme dettes Brødres Drab.

Af den Grund kunde Kristus ikke forbyde Krig, ligesom en Fader, der vil belære sin Søn om, hvorledes han skal føre et hæderligt Liv, ikke falder paa at forbyde ham at myrde Folk paa åben Gade. I de første Aarhundreder efter Kristus vilde ingen Apostel eller Kristi Discipel kunne tænke sig det som nødvendigt at forbyde den Slags Mord, som benævnes „Krig." — — — — — — —

Den lærde Kirkefader Origenes skriver til Celsus ligeledes: „Men vi (d: de Kristne) gjøre ikke under Keiserens Fane, og vil heller aldrig gjøre det, om han vilde tvinge os dertil." Tolstoi fortsætter: Saaledes forholdt de Kristne i de første Aarhundreder sig til Krig, og saaledes bør vore Sønner, naar de henvender sig til Jordens Magthavere, og det paa en Tid, da Martyrerne i hundrede og tusindvis gik i Døden for deres Tro.

Han nu?— Ja, nu é der ikke længre Spørgsmaal om, hvorvidt en Kristen kan tage Del i Krig eller ikke. Alle unge Mennesker, som er opdragne i den Kristelige, saakaldte Kristelige Tro, indpiner sig hvert Aar ved Sessionen for ved Hjelp af Præsterne at søge sig løs fra Kristi Bud. For ganske nylig indkaldte Ligesaa Bonde, som, stottede sig til Evangeliet, nægtede at gjøre Krigstjeneste. Præsterne bestræbte sig for at oplyse Bonden om Guds Velbehagelighed men da Bonden ikke troede Paa dem, men paa Kristus, blev han holdt i Fængsel, indtil han skjøde sig løs fra Kristus. Og dette skete, efterat Gud for 1800 Aar siden tydeligt og bestemt havde Kundgjort os Kristne sin Villie og sagt: „Anse ikke Folk for at en anden Nation for dine Fiender, men betragt alle Mennesker som dine Brødre. Derfor skal du ikke alene lade vare at dræbe dem, du anser for dine Fiender, men tvertimod elske dem, og gjøre dem godt."

Saa langt Tolstoi.

Jeg venter ikke at faa Medhold i de Anskuelser, jeg her har fremsat. Dertil er de for nye og for forskjellige fra de tilvante Forestillinger. Men hvis jeg ved denne min Fremstilling, havde bidraget en Smule til, at Folk kom til at tænke selvstændigt og alvorligt over dette vigtige Spørgsmaal, var min Hensigt naaet.

Formanden takkede Læredagsholderen og erklærede sig enig i mange af de Tanker han fremholdt.

Simm vilde sige at Peder Tufte havde talt som en Kristen, for dersom vi vilde følge Kristi Lære, saa var Krig umulig

Rui var ogsaa enig med Læredagsholderen; det gik som et Skjær gjennem Forsvarsbevægelsen over Landet; han ligte ikke den moderne Forsvarsbevægelse, at der gaves store Summer til noget som aligevel blev utilstrækkelig, dertimod havde han mere tilovers for Folkeretningsvanlagene, for det maatte efter hans Mening betragtes som Pidret ved siden af.

Peder Tufte anbefalede Tolstois Skrifter, han sagde at han troer at han ikke har lov til at tage en andens Liv.

Formanden. Naar man fik en saadan Lære, vilde man skinne sig for noget saa unaturligt, som at dræbe sine Medmennesker. Enhver Krig vilde blive ødelæggende.

Rui Skytterlagstanken stod for ham som det naturligste og efter vore Forholde bedste Værn. Han troede ikke at alle de Penge som blev bragt til Forsvarsvæsenet blev rigtig anvendt.

Simm Det var fuldkommen vægtige Ord som Peder Tufte havde talt, men som Forholdene nu var, var et Forsvar nødvendig, han var enig i at det ikke var kristeligt at føre Krig, og for os var der ikke tale om nogen Angrebskrig blot Forsvar, for naar vi kunde gjøre godt rustet vilde ikke fremmede Magter have stor Lyst til at angribe os, for det kostede mere at føre det, som det var værdt.

Nils Skilbred Forsvarsbevægelsen havde fanget med sig over hele Landet. De fine Kredse gik og øvede Pres paa den fattige Befolkning, han mente at Arbeiderne ikke havde noget at forsvare.

Simm der var en Tid som Krigen ikke var langt borte vi hiskede de afskyede Generer, men det var Frygten, som holdt dem tilbage. Rui klanderede Stadsmagterne at de ikke anvendte Pengene rigtig, men de har bragt Pengene til det som de er tjenligst til.

Flaug og Rui Arbeiderne havde lidet at forsvare for deres Kår var var saaledes, at de vilde ikke fra det værre om det kom inden Russen, han troede at Pengene vilde være langt bedre anvendt til Oplysningens Fremme.

Sem Det var en besynderlig Tanke at Arbeidernes ikke havde noget at forsvare, han mente at Friheden matte være værd at forsvare, Friheden var lig for alle, men det var Ligheden, som ikke var tilstede.

Efter en Del Bemerkninger af Nils Skilbred, Sørum, Sem og Jon Rui havedes Mødet

~~Til Formand i nedre Møde valgtes Jon Rui.~~

~~Til Sekretær Sign. Grimsrud.~~

Simon Lundh.

Aar 1890 den 24de Februar holdt Opkongens Samtalelag Møde paa Gjerpens Skolehus. Simon Lundh indledede med Foredrag om Skyttersagen, der i korte Træk gjengives saaledes:

Skyttersagen var efter Talerens Mening forlidet kjendt og paaagtet blandt Folket i sin Almindelighed, af hvem den ofte betragtedes som et Slags Humbug eller i bedste Fald som en Sport, der dreves bare for Fornøielsens Skyld. Naar man tænkte paa, hvilken stor Betydning Skyttersagen i Tilfælde af Krig kunde faa ved at bidrage til Fædrelandets Forsvar, var en saadan Overseen af samme mindre forsvarlig. Skyttersagen havde efter Talerens Overbevisning et saa stort Maal, at den var berettiget til Opmærksomhed saavel fra Folkets som Statsmagternes Side. Han mente ogsaa at have Autoriteter for sig i denne Opfattelse. Han nævnte saaledes General Wergeland, der ved en Mønstring havde udtalt at „de bedste Skytter er de bedste Soldater". Han paastod, at de 30,000 Kr., der aarlig har været ydet af Statskassen til Folkeoplysningssamlagene, var vel anvendte Penge. Tal. udtalte, at det var en hellig Pligt for os Mennesker at forsvare den Del af Jordkloden, som Guddommen har anvist os til Bolig. Dernæst omtalte Taleren den Øvelse, som blir vore Soldater til Del paa Exerserpladsen og betegnede den som lidet vanskelig. Man blev dresseret til alslags Kunstøvelser og var underkastet en næsten utaalelig streng Disciplin, hvilket blot kunde

gjøre den militære Pomp, men for Resten var til ingen Nytte. Tal. mente derfor, at det var bedre, at indskrænke Militærvæsenet og istedet ofre mere til det frivillige Skyttervæsen. Til Slutning fremhævede Taleren en Side ved Skyttersagen, som ogsaa fortjente at komme i Betragtning, nemlig at det var sundt og udviklende for Legemet at øve sig i Skydning.

Derefter bestey Formanden Stud. Grimsrud Kathedret. Han bemærkede, at dette Foredrag var af en anden Stand end det, som blev holdt i forrige Møde, og han kunde saaledes ikke give den i nærværende Foredrag udtalte Synsmaade sin Tilslutning. Forøvrigt fandt Formanden det at være en Selvmodsigelse, at Indlederen kaldte Militærtjenesten for Humbug, naar han straks bagefter talte om Legemsøvelsers store Betydning for Legemets Udvikling. Form. var af den Mening, at Soldattjenesten var gavnlig for Befolkningen, forsaavidt som den havde en opdragende og udviklende Indflydelse, som han ikke vilde undervurdere. Skytterlagene derimod havde ikke Gymnastikk.

Lundh havde ikke sagt, at alt Militærvæsen var Humbug, men blot talt om al den Pomp, som var forenet med den, saasom Hilsning, Pudsning, o. s. v.

Form. Ikke alle kan hilse. Den skarpe Disciplin var nødvendig. I Krig kom det meget an paa, at Mandskabene havde erhvervet sig en god Disciplin. Det var ikke Skydefærdigheden alene, som betingede en god Soldat.

Lundh udtalte, at Disciplinen kunde blive for stærk. Den kunde avle Uvilje og Had hos Soldaterne, hvoraf igjen fulgte Skjødesløshed og Opsætsighed mod Officererne.

Sørum bemærkede, at de nævnte slette Egenskaber var en Følge af Mangel paa Disciplin.

Tufte bemærkede til Lundh, at den Skydeøvelse, som dreves af Skytterlagene, ikke egentlig kunde henregnes til Legemsøvelse, saa det var at give Skytterlagene for stor Ære, naar Indlederen tilskrev disse Fortjenesten for at virke i den Retning.

Form. mente, at det var mere korrekt, at betegne Skydeövelser for Idræt, og han troede, at det var mest den Omstændighed, at Ungdommen i Skydningen fandt en tiltalende Idræt, der bevirkede, at Skyttersagen havde faaet saa mange Dyrkere.

Qvorn betonede Eksersisens Betydning som Dannelsesmiddel. De fleste Bondegutter var klodsede og unpdragne; de kunde f. Eks. sjelden gaa paa en smuk Maade og ikke hilse ordentlig, men Militærtjenesten var en Skole, hvor de lærte saadant. Man lærte idethele Folkeskikk og pen Fremtraden paa Mode. Han undlod meget paa, at en Nation vilde være fjernet med at undvære Gymnastikk og Eksersis. I Anledning den Bebreidelse mod vore Officerer, at de gjorde for lidet for at vinde Soldaternes Hengivenhed og Agtelse, vilde Tal. pege paa det historiske Faktum, at Officerer, som forstod at gjøre sig rigtig afholdte af sine Underordnede, var farlige for Friheden. Som Eksempler paa saadanne nævntes Julius Cæsar, tilligemed Marius og Sulla i det romeske Rige samt Napoleon den store i den nyere Tid. Ifra Begyndelsen var det saa i Rom, at de höieste Embeder ikke indehavdes i længere Tid ad Gangen af den samme Person, men man valgte en ny for hvert Aar, en Bestemmelse, der viste sig meget nyttig for den unge Fristat. Men senere blev denne Bestemmelse ikke holdt i Hævd, og dygtige Folkekjære Herførere fik sat igjennem, at de fik beholde sin Værdighed som Republikkens höieste Styrer paa Livstid. Saaledes opkom Keiserdømmet, og det skrander sig lidt efter lidt af Magt, saaledes at Folket tilslut ganske mistede sin Befatning med Statens Anliggender. Tal. beklagede, at der herskede saa meget Unaden paa vore Eksercerpladser, men det kom formentlig deraf, at de overordnede selv var umoralske og levede i Drik og Liderlighed. En strengere Disciplin kunde derfor trænges for Officererne. Skjönt Tal. ikke var sagkyndig paa dette Omraade, og skjönt han intet personligt Kjendskab havde til selve Militærtjenesten, vilde han gjentage, at han ansaa det for höist urimelig, om det vilde være noget sandt Fremskridt at ophæve de aarlige Eksersisövelser.

Lundh troede hellerikke, at det vilde være heldigt at kaste vekk alt Militærvæsen, men han mente, at det uden Skade kunde indskrænkes endel. At lære Anstandsövelser, saasom at gaa og at hilse, kunde være bra nok, men det var for kostbar Fornöielse at holde Folk paa Maen i saa lang Tid for at lære slikt.

Form. var af den Anskuelse, at det vilde være gavnligt, om endel af de Penge, der anvendtes til Militærvæsen, kunde komme Folkeskolen tilgode, men han vilde protestere mod, at den Tid, man anvende til Øvelse for Soldaterne, var for lang, naar man først skulde have den Arme. Streng Disciplin maatte fremfor alt læres, uden den vilde man blive kvit med det samme, naar man kom i Krig.

Lundh ankede over den unödvendige og næsten umenneskelige Tvang, som paalagdes Soldaterne. Denne bevirkede i Regelen et brændende Had til de overordnede. Soldaterne blir dresseret ligesom Dyr, og især lægges der megen Vægt paa at lære at gjöre Honnör mod de overordnede. En frivillig Folkeopdragning derimod, saaledes som vore Skytterlag var tænkt at skulle være, mente Tal., vilde blive baade det bedste og det billigste Forsvar.

Peder Myra udtalte, at Livet paa Maen var ikke paa langt nær saa ilde, som Lundh havde skildret det. Troede Ungdommen havde gode af den Øvelse og den Disciplin, som de havde der.

Lærer Rui var ikke sagkyndig. Naar han stillede sig paa et Forsvarstandpunkt, maatte han anse det for et stort Gode ved Folkeopdragningen, at Folk der bilige har en Idræt. Men Skytterlagene alene kunde ikke opfylde Fordringen til et effektivt Forsvar. I Krigen kom det ikke udelukkende an paa at være en god Skytter. Man maatte organiseres og lære Disciplin. Dette sidste er der ikke Spor af i Skytterlagene. De, som har været paa Maen, vilde derfor have større Chance for at klare sig i Krig end andre Skytter. Om Skytterlagene var heller ikke bare gode at sige. Det var en kostbar Fornöielse at være Medlem paa Grund af de mange Fester, hvor der ofte gik mindre ordentlig til. Hvis Lundh troede, at han vilde vogte nø-

præget Fædrelandskjærlighed og gjorde nok for sit Land ved blot at være Medlem af Skytterlaget, mente Tal. han tog grundig feil. Aleksander Kjelland siger i sin nylig udkomne Brochure om Forsvarssagen, at det eneste fornuftige Forsvar bestaar i at konkurere med en lignende Magt som en selv, og at det er letterligt at tro, at vi skulde kunne optage Kampen mod en Stormagt. De sagkyndige burde oplyse, at det, vi gjorde i Forsvarsøiemed, var utilstrækkelig.

Nils Dahl var enig med Foredragsholderen. Han havde hørt, at naar man havde vært paa Moen i 20 Dage lærte man ikke mere. Den nuværende Øvelsestid for Soldaterne var for lang, og den var for kostbar Skole. Naar Skytterlagene fik nogle Underofficerer til at undervise Medlemmerne i Gymnastik og Eksersis, troede Tal., at Øvelserne paa Moen kunde indskrænkes betydelig. Han havde ingen Tro til, at vor Krigsflaade vilde udrette noget synderligt i Tilfælde af Krig. Vor Kyst er saa lang, at nogle faa Krigsskibe umulig kunde beskytte hele Kysten, og desuden vilde vel ikke vore Skibe formaa noget ligeoverfor Stormagternes langt større og bedre udstyrede Krigsskibe. Disse vilde formodentlig skyde hine isænk, saasnart de kom indenfor Skudvidde. Tal. var af den Anskuelse, at vort Forsvar paa Grund af Landets naturlige Beskaffenhed med mest Held vilde varetages ved spredt Fægtning, en saakaldt Guerillakrig. Meget vigtigt var det at have dygtige Officerer. Det havde man Beviis paa fra den sidste fransk-tydske Krig. De franske Officerer kjendte ikke sit eget Land saa godt, som de tydske gjorde det.

Form. Det havde sin Berettigelse, hvad den foregaaende Taler havde udtalt om Officererne. Krigskunsten var et vigtigt og vanskeligt Fag at lære. Meget kom i Krigstilfælde an paa, at en hensigtsmæssig Plan for Felttoget blev lagt og saavidt muligt befulgt, samt paa en fornuftig Ledelse i alle militære Operationer. I Modsætning til den foregaaende Taler vilde han sige, at vor Orlogsflaade var den allervigtigste Del af vort Forsvarsvæsen. Det var ikke nødvendigt at have Skibe rundt hele Kysten saa nær hinanden, at man kunde se fra det ene til det andet. Det var især enkelte Punkter, det gjaldt at beskytte. Det vilde ikke være tilstrækkelig i at lade vore vigtigste Byer ligge aabne for Fienden. Det var netop ved Søforsvar vi kunde have Haab om at klare os mod en fiendtlig Skulde en fiendtlig Krigshær, f. Eks. den russiske, komme Landeveien, vilde det være næsten umuligt at standse den. Derfor er der intet, som er vigtigere for os i Forsvarsveien end at holde en god Orlogsflaade.

Sigvart Grini erklærede sig enig med Foredragsholderen. Troede, at en godt organiseret Skydeøvelse kunde udrette meget til vort Forsvar. Men det var ønskeligt, om Skytterlagene havde større Midler at virke med. Ved prisvinkende Opfordringer vilde Interessen for Skytterlagene i længden kunne vedligeholdes, men det vilde komme på sidst at staaen dyrt at staten skulde de største Udgifter mindede om det Grækenland, som Krigskunsten har gjort. Det gik ikke an nu som i gamle Dage at sætte sin Lid til Fæstninger og Kanoner. Det var Forsvaret tilsøs, som var det mest betydningsfulde. Angaaende den megen Tale om Humbug og Nonsens vilde han sige, at det var ikke Humbug at lære Disciplin, Orden og Punktlighed. I Krigen kom det an paa, at man havde alle Ting i Orden, og at man kunde udføre en given Kommando øieblikkelig. Naar der opstaar Panik i et Theater f. Eks., hænder der gjerne store eller mindre Ulykker derved, at der ikke er nogen Ledelse og ingen Orden. Lignende Ulykker vilde hænde i Krig, hvis man ikke havde en vel ovet Arme. Tal. indrømmede, at de Penge, der anvendes til Militærøvelser, kunde anvendes bedre til Skyttersagens Fremme, forudsat at Skytterlagene blev anderledes organiserede. Men Disciplin maatte fremfor alt læres.

Nils Dahl gjentog, at det er Nonsens meget af det, man lærer paa Moen. Disciplinen er altfor streng. I Krigen kom det væsentlig an paa, at Soldaten var flink til at skyde, saa han kunde tage et nøiagtigt Sigte og lage sin Mand, naar han skjød, samt paa, at han var tapper, saa han ikke smidde Ryggen til og løb bort, istedetfor at rykke mod Fienden. Holdt fast ved, at vi ikke kunde

maale os med Rusland og England i Krigsveien.

Ovrom kunde ikke forstaa den Tanke, at man skulde kunne lære at blive en dygtig Soldat paa en 20–30 Dage. Han mente, at Militærvæsenet var en Ting, som vi ikke forstod os paa, og han gik ud fra, at de sagkyndige ikke var saa gale, at de vilde opretholde noget, som de troede, der ikke var nogen Nytte ved. Hvorfor laa Franskmændene under for Tydskerne? Jo, fordi de ikke havde saa vel disciplinerede Soldater. Disciplin var idethele Tydskernes Styrke. I Tydskland har man hele tre Aars Øvelsestid for Soldaterne. Det var nemlig noget, som skulde læres, og naar det var en Kjendsgjerning, at man i andre Lande behøvede flere Aar til Soldaternes Oplærelse, var det dumt at mene, at vi skulde lære tilstrækkelig paa en Maanedes Tid. Derfor gaar det heller ikke an at sætte sit Haab til, at Skytterlagene kan træde i Stedet for Militærvæsen. Tal. troede ikke, at man behøvede at have saadant mørkt Syn paa Muligheden af at forsvare os. Vi blev formentlig ikke staaende uden Hjælp i Tilfælde de Angreb paa Norge, og han troede, at Rusland maatte overvinde hele Europa, før det fik vort Land. Men dersom vi ingenting gjorde til Selvforsvar, kunde der vove Fare fra Sveriges Side, og vi maatte ikke gjøre Regning paa Hjælp fra Stormagterne mod Sverige, hvis vi ikke først selv gjorde alt, vi formaade, for at vorge os. Vi var ikke saa magteslöse, som det blir fremholdt, og med Sverige ved vor Side, troede Tal. at selv Russerne skulde blive varme, dersom de kom for at erobre os. Tal. betonede, at hvis der var noget vi i Særdeleshed bør lægge Vægt paa, var det vort Søforsvar. Da vilde vi ikke blive indestængt, som Tilfældet var i Krigsaarene i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Troede ikke, at der var nogen Landsmulighed for Angreb fra Englands Side. I Tilfælde en europæisk Krig vilde England have nok med at holde andre Magter Stangen, saa det ikke vilde kunne blokere vore Kyster. Tilslut advarede Tal. mod at afvæbne.

Tuft vilde sige til de Herrer, der lagde en saadan Vægt paa Øvelsestidens Længde, at denne kunde ogsaa

blive for lang, hvilket den blev, naar den ikke stod i et passende Forhold til Nationens økonomiske Evne og Interesse. Naar der var henvist til, at man i Tydskland havde tre Aars Militærtjeneste, vilde han sige, at vi kunde ikke rette os efter, hvad andre Magter foretrak af sine Borgere. Allermindst kunde vi sætte en Militærstat som Tydskland op som et Mønster. Vi burde ordne os, som vi fandt hensigtsmæssigst, uanset alle andre. Tal. skulde ikke dømme om, hvorvidt den Øvelsestid, vore Tropper havde, var for lang eller for kort, den var for Resten ikke, som her var nævnt, en 20–30 Dage; den var derimod hele 140 Dage, nemlig først 50 Dages Rekrutskole, og derefter 30 Dages Øvelse i tre Aar. Vi maa ikke sætte Fuldkommenheden som Maal. Skulde man det, kunde det nok hænde, at det var ikke tilstrækkelig hverken et eller to eller tre Aar. Man maatte uden Tvivl opdrive i Legemsøvelser og Vaabenbrug hele sit Liv, skulde man bringe det til den højest mulige Grad af Dygtighed. Vi fik ved Oplærelsen af Troppen indskrænket os til en rimelig Tid. Tal. troede, at det, Soldaterne lærte mere ved en udvidet Øvelse, ikke stod i noget rimeligt Forhold til den hermed forbundne Opofrelse. Troede ogsaa, at lidet var vundet ved den lange Tid, idet de fleste Soldater tabte Lysten og ikke gjorde sig saadan Umage, som naar Tjenesten var af kortere Varighed. Det var et almindeligt Udsagn dit, at Rekrutterne ved Udløbet af Rekrutskolen var flinkere og opførte sig bedre end de andre Aarsklasser. Det kunde knap se ud, som om Øvelsestiden snarere for lang end for kort.

Riis troede ikke, at Tiden var for lang, men han hørte paa den anden Side ikke til dem, som satte alt ind paa Forsvarsvæsenet. Der var stor Forskjel paa at blotte sig for alt Forsvar, og at sætte hele Nationens Velfærd ud paa Militærvæsen. Troede, at man kunde vise sin Fædrelandskjærlighed paa en bedre Maade end ved at samles paa Skydebanen og bortgive sine Penge til et

Krigsskib. Han vilde protestere mod, at Skytterbevægelsen var dirigeret af Fædrelandskjærlighed.

Lundh tilbagevistе den Bebrejdelse, som Riis havde fremsat mod Skytterfesten, som uberettiget. Om Øvelsestiden for Soldaterne udtalte han, at han havde været paa Møen, saa han havde saavel egen som andres Erfaring at støtte sig til, og han turde paastaa, at naar Rekrutskolen var gjennemgaaet, saa lærte man ikke mere. Til Forsvar for Skyttesagen skulde han bede bemærket den allerede i Foredraget citerede Udtalelse af General Wergeland: „Den bedste Skytte er den bedste Soldat." En Dom fra en saadan Autoritet maatte vel tillægges Vægt. Tal. fastholdt, at hvis vi skulde komme i Krig med Sverige, vilde Folkevæbningen vise gode Frugter.

Form. fastholdt, hvad han før havde sagt om Nytten af tilstrækkelig Øvelse i Disciplin og Vaabenbrug for Soldaterne. Det var nok ikke for intet, at man i Tydskland anvendte saa lang Tid paa Soldaternes Uddannelse. Naar General Wergeland havde sagt, at den bedste Skytter var den bedste Soldat, var det naturligvis under Forudsætning af lige Kvalifikationer for Resten. Han tvivlede ikke paa, at General Wergeland havde aabent Øie for Betydningen af militær Øvelse.

Efter nogle kortere Udtalelser fra forskjellige Talere, for det meste Gjentagelser af det allerede sagte, afsluttedes Diskussionen om denne Sag.

Derpaa fremsatte Form. Forslag om, at man burde træffe Forføining til at festligholde 17de Mai og vilde anbefale at vælge en Komite til at ordne det fornødne i den Anledning.

Da flere i Forsamlingen udtalte sin Tilslutning til denne Tanke opnævnte man ved Akklamation en Festkomite bestaaende af: Stud. Grini, Simon Lundh og Peder Tuptе.

Til Formand i næste Maaned valgtes Lærer John O. Riis, ligeledes ved Akklamation, og til Sekretær Kasserer Sigvart Grini.

Mødet hævet.

Peder Tuptе
Sekretær.

Aar 1890 den 12te marts afholdtes møde i opsangens samfundslokale, hvor hr. Kand. Wiese holdt indledningsforedrag om arbeiderspørgsmaalet, der i korte træk gjengives saaledes: Efter en kort indledning, hvor Tal. blandt andet udtalte, at han ikke anseede sig for at være nogen foredragsholder, men at han kun i korte træk vilde fremholde sit syn paa arbeiderspørgsmaalet, udtalte han, at verdensspørgsmaalet var en politisk sag, men at arbeiderspørgsmaalet var upolitisk. Politik var et falskt spørgsmaal; thi saaledes som politikken drives i almindelighed, søgte partierne kun ved knib og uhæderlige midler at knuse hinanden. Det er ethvert menneskes pligt at opdrage sig og sin familie saaledes, at de kan komme til at leve lykkelig og vel her i verden. Man burde undersøge arbeiderforholdene paa hvilken maade, de bedst kunde ordnes. Arbeidet kunde deles i 3 trin: 1ste trin, glæde, 2det trin glæde, 3de glædeløshed." Tal. gik ud fra, at arbeiderforholdene skulde ordnes saadan, at man for sit arbeide fik det mest mulige udbytte; enhver har ret til at nyde de goder, som kan opnaaes gjennem arbeide. Han fremholdt, at alle burde være med, og løse det sociale spørgsmaal; og opkastede det spørgsmaal, „hvad er arbeide?" Og saa kan det spørges, om vi alle ikke arbeider. Han mente, at saa ikke var tilfældet, thi det var saadanne mange, som lidet eller intet udrettede, de levede paa andres arbeide. Undersøgning af embedsstanden og sætte embedsmandenes løn efter sit arbeide, og de burde være folkevalgte. Jordarbeidernes pligt er at bearbeide jorden, men at de ogsaa ved siden deraf kan faa anledning til at udvikle sine aandsevner. Hvorledes skal man faa ret tid paa alt dette, kan der spørges? Man skal begynde i sin egen samvittighed og undersøge om alt er som det skal være; thi dette maa være samvittighedsspørgsmaal, og saa skal du selv gjøre det modstridende af, hvad du selv vilde gjøre. Samvittigheden er det, som maa løse arbeiderspørgsmaalet. Arbeidsfolk vilde være sin løsning nærmere, naar folk fik en god samvittighed, thi deraf vil anvendt-

-følelsen komme. Paa venstrelandsmødet i Bergen fremsatte B. Bjönson flere programsager, som krever løsning
-en af det sociale spørgsmål; hvorved arbeiderne sikres
mod at blive nedbrygt og underkuet. Kun 11 procent af
landets befolkning har andel i styrelsen af landets an-
-liggender, og dette forhold er uudholdelig for ud-
=viklingen. Politikken bør rette sig efter arbeidersagen,
og det er saavel høires som venstres pligt at gaa til
-arbeiderne og undersøge arbedsspørgsmaalet. Bevægelsen har i
udlandet taget store omfang, og det vil nok ogsaa engang
naa hid, selv om det endnu kan tage nogen tid.
Socialisternes fremgang i Tyskland har overtaget i den
senere tid stor dimensioner, og vi maatte saaledes
være forberedt paa, at det vilde komme som et bølge-
-slag mod vore kyster. Ullmann var en af de, som
havde faaet øinene op for sagen, og han forstod bølge-
-slaget var ivei, og han mente, at det var paa tide
at begynde løsningen af spørgsmaalet. Han anbefa-
-lede en normal arbeidsdag paa 8 timer; thi ved den
lange arbeidstid for ikke arbeiderne den nødven-
-dige tid til hvile, saa de og saa ved saadan at af-
arbeide skal udvikle sine aandsevner. Venstre bør op-
-tage arbdsspm. paa sit program; thi arbeidet vil
engang blive fiendes fulde ligesom det tidlig for mange
har været en forbindelse. Vi maa lægge ansvaret
over paa alle, saa de derved vil komme til den
erkjendelse, at de nødvendigt maa saa, at alle
individer kan komme til at leve i glade. Endnu
var glad ved turien og kolonens indførelse; men
her staar mange ting tilbage; tænkene om noget
bedre end de forholde, som vi nu lever i for sig mere og
mere gjældende, og det vil nok ogsaa engang komme, selv
om det skal skje med store kampe. Tilslutning, at kan gjerne ønskede at komme igjen senere for
da mer mere at forklare sig; thi det var ikke saa godt
at gine nogen fyldig og udførlig fremstilling af en

saa stor sak som denne paa opskrivning en times tid. ~~Formanden~~
Talkede samtalelaget for den ære, de havde vist ved at anmode ham
om at holde dette foredrag.

Formanden Rud, bestog derefter dirigentpladsen og ytalte:
„Dagbet der kan være en række spørgsmaal, som kan være meget
dunkle, saa velde han sige foredragsholderen tak paa egne
vegne, og han troede ogsaa, at han kunde gjøre det paa for-
-samlingens vegne". Han udtalte videre, at det var det bedste,
naar arbeidsspørgsmaalet kunde løses med det gode, ellers
kunde man gjerne komme til, at de ville bekæmpe sig voldelig
med magt, og derfor bør vi have vor opmærksomhed
henvendt derpaa. Ordet blev derefter erklæret at være frit.

Ml. Iversen ønskede endel spørgsmaal besvarede
om det var meningen med 8 timers normal arbeidsdag
at forbyde alle arbeidstimer, at lade sine arbeidere arbeide
mere en 8 timer. Talr. skjønte ikke hvorledes det skulde
gaa an at ordne sig under en saadan lov f. eks paa
landet, naar man havde to hø og korn ude, og det
kan kunde saaledes være udsat for at faa regn derpaa,
hvis man ikke skjøtte ved lilegnet at berge det.

Hans. Iversen svarede hertil, at det forholdt sig
saa, at det var meningen at ordne normalarbeidsdagen
saadan, at man maatte arbeidstiden til 8 timer.

Hvorvit, at vedkommende kunde blive dreget til an-
-svar efter strafminialloven, saa troede han, at dom-
stolene maatte se gjennem fingrene med, at man
vilde berge hø og korn i regnvejr; og mente, at man
kunde gaa endnu længere med 8 ~~MC~~ til 9 timer. Talr.
mente at vi holdt skulde komme saalangt, at de skulde
blev en overflødighed; men at hjælperne maatte blive
de bedste love.

Ml. Iversen fastholdt, at det vilde skulle sig
vanskelig neder ved indførelsen af en normalarbeidsdag
paa landet; thi de programpunkter vanskelig neder vilde der
være vanskelig at komme over. Talr. takkede ogsaa for det
bekjendtgjørelse neder ved at indføre den ~~paa~~ i fabrikker

lignede; thi han troede, som en følge heraf, at dagl⌐nnen vilde synke i en betydelig grad.

Kand. Viese mente, at saa ikke vilde blive tilfælde og fremholdt, at i de lande som normalarbeidsdagen var indført, havde det vist sig ikke at være tilfælde, thi arbeiderne vilde da paa en større lyst til at arbeide og vilde da udrette ligesaameget paa den kortere tid, som de nu gjør paa en længere.

Formanden var principielt for en arbeidstid paa 8 timer, men troede ikke, at det var saa godt at gjennemføre den; thi han troede, at arbeiderne vilde blive ganske stillet de, som nu: Tænk sig engang tilbage at Hr. Georges theori; thi hvis alle skat kunne paa fordvarden. Naar dette ikke troede han, at de fleste vilde kunne paa jord at dyrke, og saa vilde alle kunde blive mere selvhjulpne; men som forholdene er nu, er det mange, som sidder inde med store masser af jord og den bliver selvfølgelig daarlig dyrket. Smaabønderne vilde i almindelig staa sig paa denne ordning.

Peder Tufte troede ikke at en normalarbeidsdag kunde ordnes saadan, at den kom lil at ramme alle arbeidere. Han mente, at det kunde være meget at rette paa, men ved at indføre en arbeidstid paa 8 t. vilde produktionen gaa tilbage.

Torvolden fremholdt, at med en saa lang arbeidstid kunde ikke arbeiderne utvikle sine aandsevner, og det var af stor betydning og imødegik de udtalelser, der var fremkommet mod normalarbeidsdag paa 8 t.

Formanden fremholdt at Kontrolspørgsmaalet var, selv om vi fik en normalarbeidsdag paa 8 t. saa kunde Kapitalisterne ikke dagl⌐nningen til det mindste mindre; og det maatte være l⌐nningsspørgsmaalet, som skulde være, det afgjørende.

Kand. Viese fremholdt, at det ikke alene var l⌐nningsspørgsmaalet, men at det var mange andre ting, som var betydningsfulde, som man saaledes maatte rydde op i.

Formanden vilde ikke rette nogen bebreidelse mod enkelt mand, men mod samfundet i det hele; thi det var samfundsordningen i almindelighed, som var aarsag i alt dette, at mange mennesker lever som svin og ikke som mennesker. Talr. mente at det ikke var en overproduktion tilstede og det var ikke derfor at det var saa trangt at leve for mange.

Torvolden mente, at arbeidsledigheden kom for en stor del deraf, at det netop var overproduktion tilstede paa mange omraader.

Formanden imødegik Torvolden; der var ingen overproduktion tilstede.

Nilsen mente, at med en normal arbeidsdag vilde lønnen stige og paaberaabte sig eksempler fra de lande, som havde prøvet denne ordning.

Aa Jorum udtalte sig mod Hr. Georges skattetheori; og mente, at jorden ikke taalte alle udgifter til kanaler o. s. v.

Formanden imødegik Jorum, og mente at Jorum havde misforstaaet Hr Georges skattetheori.

Efter endel bemærkninger af forskjellige talere om skattespørgsmaalet, udtalte Jorum sin beklagelse over, at samtalelaget var kommet i et saa skjævt forhold eller i et urett lys paa grund af falske referater, som var sat i omløb. Han nedlagde en protest mod, at Rolf Ennis og Peder Tuftes religiøse anskuelser stod i samklang med samtalelagets aand og forhold; thi hvis Kristendommen er saa daarlig, at den blaaser overvunde derved, gider ikke jeg stort for Kristendommen.

Aa Jorum erklærede sig enig med formanden og udtalte sin beklagelse, over den strid, som var opstaaet ved alle disse falske referater, men det var ikke godt at vange sig derimod.

Mødet hævet.

Sign. Ennis
Referent

År 1892 den 2den Marts holdt Samtalelaget Möde paa Tufte Skole. Torsten Halvorsen holdt foredrag om Kommunens Skjör og Skol. og var han dostede Kommunebestyrelsen for Skolevordningen og Vaagerbrostens. Men blev efter en Diskyon med Forum grundig gjennemvrok paungt for paungt.

Mödet hevet

Lars Holme

År 1892 den 7de April holdt Samtalelaget Möde paa Tufte Skole. Til forhandlingsemne forelaa Bör Rodemeisters aflönnes Forum holdt indledningsforedrag vore han fremholdt at hans sjenstes Rettfordigdet talte for at Rodemeisteren fik en Godtjöst se for sit Arbeide da det var et Arjerdepuld Embeid. som grund fremholdt han at stere Dostet Gager var forlagne og paa Det ofte blev de skore gaarde som slap fri for Rodemeisterbestillingen. Hvorefter fulde Diskussion hvori man udtalte sig for Dels imod Forrung Hopstad foreslog d. at man skulde henstille til Herredskjörsen at opföre paa neste Aars Budsjet Kr 25 pr Aar som Lön for Rodemeisteren. Votet blev efter en Diskyon med Forum grundig gjennemvrok paungt for paungt.

Mödet hevet

Lars Holme

År 1892 den 23/4 afholdt „Opkaugs samtalelag" möde paa Tufte skole. Til Thema var opstillet. „ Bör. Rodemeisters Gager vedkommende" Hr. Forum indledte Diskussionen med at foreslaa at Gaarvor Knudsen fremsatte forslag i Gjörsen skolestyre, der i det vesentlige gik ut paa at overdrage til formanden i dette styre at udtale Rodemeisterbestillingen. Talerne var enig i forslaget, men vilde at Forum skulde paase at nogensinde at vælge sig Kone; thi ellers vilde det let kunde, at de kunde misbruge sin myndighed til vanskeligheder og misnöie derved vilde opstå. Talerne vilde ikke indlade sig paa nogen diskussion paa hvorvidt Rodemeisteren burde faa benyttet Lokalet eller ikke.

Efter den derpaa følgende diskussion blev talerne fældes imod gået af Jørgen Skilbred med flere, der fandt heldt, at man burde gaa saa paa tilbud til vedkommende formand, at man vedtage intet ved heldt at vedtage Knudsens forslag, som det lyder; thi de mente, at hvis en misbruge sin stilling som at Forum antydet, saa maatte det gaa an at faa fjernet. Hvad dissenser angik, saa fremgik det af diskussionen, at de fleste ønskede at dissenser skulde være ligestillet med statsskolelærerne, saa at de havde samme ret til at benytte skolelokalerne.

Mödet hevet

Sigv. Grini

År 1892

den 30te oktober afholdt Opkaugs samtalelag möde paa Tufte, til forhandling forelaa:

Forslag fra Kommunestyret for oprettelse af en fælles fattigkasse for byfjeldet, om at sige samtykke til saadan. Kommunestyrets medlemmer (Torjer Nilsen og Sigv. Grini) gav en redegjörelse for sin virksomhed der i sagen frak for gjennemgik saaledes: „Kommunen havde underhandlet med Skiens og bedes samtykke om oprettelse af en fælles fattigkasse for Gjerpen og Skien. Der gik imidlertid en lang tid hen før, man kunde komme til noget resultat desangaaende; samme det dog hele vidste sig, saa fik man ikke samtykke til at lade det komme under endelig behandling i samtykkets möder, og Kommunen har derfor

oprivet denne plan." Dernæst oplystes, at Kommitéens
Tal mellem Jon Rui er indtrådt.
Derefter diskuteredes om, man skulde danne en forening
kun for Gjerpen eller, om man endnu en gang til
skulde henvende sig jævn til Gudsvidner i Skien.
Det oplystes således, at den gamle omstridte forening
i Skien var villige dertil.
Forgæves talede Peder Tufte med fl. imod dette
thi de mente, at det vilde være heldigt at få dannet
en større forening med det samme, selv om man skul-
de danne den sammen med Skien. De omtalte i denne
forbindelse, hvor vanskelig det er at få foreninger til
at trives her i bygden.
På den anden side fremholdt Sigv. Grini samt M. Svendsen
gavnlig heden ved at have en selvstændig forening for bygden;
thi de mente, at alt arbeide kan til at udbrede ret i
Skien, medens at Gudsagen vilde lidet blive kjendt
blandt bygdens indvånere; på samme tid erkjendte de
også, at det vilde måske blive vanskelig at få en Guds
forening til lagnaden at trives, når man var kjendt,
hvor tragt det går med foreninger overalt i denne
bygden. Endelig blev der besluttet følgende:
at indbyde Hovedstyrets præsident Ullmann til at
holde et Guds-foredrag ved i Skien, samt i den an-
ledning indbyde Gudsvenner i Skien til sammen med
Gjerpen at danne Gudsforening.
Til nyt Kommitémedlem i Rui blev valgt
Peder Tufte, samt som suppleant Daniel Strøm.

Mødet hævet

Sigv. Grini.

År 1893

den 5te marts, afholdt Opkjøringens samtalslag møde, hvor redaktør
Bie holdt indledningsforedrag om Umiddelbarhed.
Talerne gjennemgik i korte træk Umiddelbarhedens tilblivelse, samt de
mange forvridninger landet har havt med Quækere i disse 80 år som
foreningen har bestået. Flere forsøg af Quækerne gang på gang
har forsøgt f. eks. i 1821 og 1841 samt sidste gang i 60 årene da
Gudsvenner modsatte sig statskirkeforslagets afskaffelse, men førtes
med logisk klarhed, at Quækerne hver gang havde lidt nederlag,
når der var forsøgt på overbevisningskraft over Åndsmandens.
Til slutning udtalte han sig meget eftertænksomt, om den nuværende Umid-
delbarhed, som vi i disse dage var ofre i og bekjendte med
skyld, at Quækerne ikke måtte gjennemtrænge så meget som de
kunne, når det gjaldt vor ret; men ikke ønskelig last på det
norske folks standpunkt og vi fik selvfølgelig dage de Quækerne,
som måtte komme. Åndsmandens krav var: Enhver
Guld ligestillethed eller ånd af Umiddelbarhed.
Derpå følgte bagefter et kort ordskifte, som derpå fremgik,
at de var i det væsentlige enig med foredragsholderen.
Til formand valgtes med akklamation Jørgen Flolen.

Mødet hævet

Sigv. Grini.

År 1894

den 29. oktober holdt „Opkjøringens samtalslag"
møde i Tufte skolehus. Samtalsemnet var
sagen om oprettelsen af fattiggård for Gjerpen.
Herredstyret har nedsat en kommite, der har
at la fattiggårdsspørgsmålet under overvejelse,
gjøre sig kjendt med forholdet på steder, hvor
man har fattiggård samt fremkomme med
forslag til indkjøb af sådan gård. En af

dunn kommites medlemmer J. Skilbred, var tilstede og gav nogle oplysninger, hvoraf fremgik at man i hvirder der har gaard til forsörgelse af fattige ikke pr. individ havde så tidlig forsörgelse af fattige som Gjerpen, medens der imod hundsjellet på disse steder i regelen var gået ned, siden man oprettet fattiggaard.

Udtalelsene forövrigt var forskjellige idet nogle mente man burde oprette fattiggaard, et fattiglem rettere, medens andre var mod, idet man hvrde, ikke fattighundsjellet vilde bli mindre, man burde vente og se tiden an.

Nogen resolution blev ikke fremsat, da mödet var mindre godt sökt.

Til samtalelagets formand valgtes ved akklamation Torjus Frogner enst.

Mödet hævet.

Torjus Frogner

Aar 1898

Møde 1898

den 8 december holdt samtalelaget möde paa Kiste skole. Samtalemne var, om hvorvidt var önskelig og paakrævet at faa opfört et möllebrug for Gjerpen. Man fandt det paakrævet at et saadant blev opfört og der valgtes 3 mænd der fik i opdrag, at henvende sig til eierne af et vandfald i Hoppestadelven (Segefossen kaldet) om hvorvidt der kunde erholdes tilladelse til at kunde benytte omtalte vandfald. Hertil valgtes O. K. Hoisæter, Gunnar Hvostöp og Svenung Hoppestad.

Til samtalelagets formand valgtes Svenung Hoppestad enst.

Mödet hævet.

Torjus Frogner

Sognepræst Höier: „Vor Kirkesamfund
er en Statskirke. Hvad gjør her almindelig
forskjel her mellem os og Samfundet. Stats-
samfundet i vort Land er gjort til Stats-
lens Gjenstand, ja endvidere, og bringes
ogsaa i Praxis som en Sætning. Kirken er
aldeles underkastet af Staten, den er i
Virkeligheden og virkelig Statens i mindste
Detail. Den er Statens Kirke. Staten
siger: gør Mennesket det, som Kirkens er,
og gjør det som gudt er, men i vor Stats-
kirke kan man gjør Kirkens ikke blot,
hvor Kirkens er, men man kan ogsaa gjør
Kirkens det, som gudt er, nemlig Kirkens
og det som Kirkens er. ———

De fleste Præster er som en Markeds-
gang; de fleste Naturskjønne er en Gjøde-
kjøreste. Mangt og skjørlevnet, ja endog
kan Exempler som kristelig Oprigtighed og
indtrives og udsignes som Sætning mer

den kirkelige virksomhet. Mötet syntes bl.a. vært for at være lyst. Samarbeidsforholdet av kaja anses som følge derav at være den rette måte at forvalte det kirkelige embete på". – Skylden for alt dette ligger for en stor del i statskirken; det er i kirkens bånd under staten, det store statskirkevesen vanskjebne er en skrekk, og alle forsøk på større eller mindre grad dømt til å bli hjelpe og hjelpeløshjelpere."

Fortegnelse over Medlemmene i Ophaugens Samtalelag

12 O O O Hoppestad — S. Hansen Hoppestad.

34 Gunnar Torgrimsen Vinstad — H. Fjeldheim.
5. A. Svaan
6. Andreas Haraldsen
7. Ole E. Moshagen
8. Simon D. Grund.
9. A. Olsen Oredalen
10. Lars G. Grøvlie
11. Andreas Halvorsen
12. Zakarias G. Grøvlid
13. Christian G. Kleven
14. Gregorius Larsen Heimyhr
15. Halvor Gregoriusen Putten
16. Johan Hobæk.
17. Halvor L. Heimyr
18. Nils J. Kleven.
19. Simon Helgen.
20. Sven Svendsen.
21. Martin Nilsen Langeröd
22. Erik G. Senn.
23. Peder Tufte
24. John Knudsen Vinstad
25. Lars J. Hoppestad.
26. Jørgen J. Holm.
27. Gunnar Senn.
28. Nils Skibred
29. August Högelid
30. Halvor E. Sokka.
31. Nils Hyni
32. Kristian E. Sokka.
33. Erling Halvorsen Sokka.

34. G. B. Espersen.
35. O. L. Sandvik.
36. Knut Grini
37. John O. Riis
38. Siv. Grini.
39. Hans D. Grini
40 Daniel Torud
41 Kristian L. Arbus

Fortegnelse

over

Medlemmer af Foredragsringen.

1. Stud. jur. Rolf Grini
2. Sigvard Grini
3. Lærer Kj. Th. Caspersen
4. Harald Haraldsen
5. Lærer John Rui
6. Fedt Tufte
7. Simon Lindh

*) Lærer Caspersen og J. Haraldsen er ~~stråk~~ af foredragsringen. –